

Proprietatea forestieră în vechiul Ocol al Câmpulungului Moldovenesc^{*)}

Ing. Gheorghe C. Leon

Introducere

Vechiul Ocol al Câmpulungului Moldovenesc constituie una din cele mai interesante regiuni românești, atât din punct de vedere istoric, cât și ca aspect politic, social și economic.

Faptul că am ales ca subiect evoluția proprietății forestiere din acest ținut se datorește tocmai acestor caracteristici ale regiunii, remarcate chiar din primele scrieri istorice sau descrieri privitoare la Moldova și în cele mai vechi documente ale ținutului.

Trebuie precizat de la început că denumirea de Ocol, dată Câmpulungului Moldovenesc, nu are nici o legătură cu accepțiunea de ocol ca unitate administrativă silvică, ci este denumirea ținutului Câmpulungului Moldovenesc, amintită încă din “*Descriptio Moldaviae*” a lui Dimitrie Cantemir și care, bazat pe faptul că locuitorii din această regiune aveau anumite libertăți politice, îl numea chiar “*republica Câmpulungului Moldovenesc*”. Desigur, nu trebuie luată această denumire într-un sens prea strict, întrucât istoria modernă nu arată că ar fi existat pe teritoriul Moldovei alcătuirii politice cu caracter republican, dar totuși, unele reminiscențe de organizații politice, în acest

ținut, păstrate mult timp datorită caracterului conservativ al țărănimii Câmpulungului și tratamentului îngăduitor acordat ei de domnitorii Moldovei, fac ca denumirea de republică, într-un sens local al cuvântului, să fie întrucâtva acceptată.

Vechiul Ocol al Câmpulungului Moldovenesc ocupa o suprafață importantă – după cum vom arăta în detaliu mai departe – mai mult ca o jumătate din actualul teritoriu al județului Câmpulung (jumătatea vestică și sudică). După evenimentele tragice de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, când partea de nord a Moldovei, “*Bucovina*”, a fost ruptă de trupul ei și alipită Austriei, și ținutul Câmpulungului Moldovenesc a fost dezmembrat, partea de “*sus*”, cea mai mare, fiind încorporată Austriei și ulterior trecută în administrația Guvernământului Galiției, rămânând Principatului Moldovei numai o mică parte din vechiul Ocol al Câmpulungului Moldovenesc. Deci același ținut, datorită acestui eveniment politic, a avut parte – timp de aproape 150 de ani – de două administrații cu totul diferite, rezultantele a două civilizații decalate cu două sau chiar trei secole.

Dacă acest lucru a avut totuși ca urmare numai o diferențiere nu prea mare în ceea ce privește aspectul social, cultural și politic al locuitorilor (datorită atitudinii refractare și conservatorismului țărănimii acestei regiuni muntoase), în ceea ce privește subiectul care ne interesează, proprietatea și administrația pădurilor ținutului, diferența creată de cele două stăpâniri politice a fost deosebit de importantă.

* Din motive legate de regulile interioare de redactare a revistei, am redus titlul acestei lucrări de subinspector, redactată în 1945, a cărei denumire completă este: “*Proprietatea forestieră în vechiul Ocol al Câmpulungului Moldovenesc. Originea și evoluția ei. Aspectul deosebit al administrației pădurilor în porțiunea din acest ținut rămasă Moldovei și porțiunea din Bucovina*”.

În lucrarea de față ne-am propus a trata și despre deosebirile în evoluția și administrația pădurilor din porțiunea ținutului rămas Moldovei – și care sunt astăzi cunoscute sub denumirea de “pădurile din regiunea Dornelor românești” - și cele trecute, prin anexarea Bucovinei, sub administrație austriacă, păduri care totuși într-un trecut nu prea îndepărtat au format un complex forestier unitar și bine conturat. Ca urmare, vor trebui amintite așezămintele și formele sociale și politice care au avut influență și un cuvânt hotărâtor în viața acestor păduri.

Teritoriul vechiului Ocol al Câmpulungului Moldovenesc

Regiunea care ne interesează, ca ținut de graniță al Principatului Moldovei (spre Ungaria, Polonia și, ulterior, Austria) s-a bucurat, încă din primele începuturi, de unele libertăți și de o oarecare neatârnare pentru locuitorii ei față de domnitori. Descălecătorii Moldovei, principii maramureșeni vasali ai regilor Ungariei venind din Maramureș, când au intrat în Moldova, prin acest ținut al Câmpulungului, nu au dat numai de locuri pustii și nelocuite, ci și de o populație originară căreia, deși au supus-o, au trebuit totuși să-i lase oarecare neatârnare. Aceste libertăți, pe care le vom arăta mai departe, sunt pomenite numai pentru ținutul Câmpulungului Moldovenesc¹ și pentru ținutul Vrancei și Tigheciilor (Basarabia)².

Dovadă că ținutul Câmpulungului Moldovenesc a fost ținut de graniță este și toponimia locală, ca de exemplu cei doi munți așezați la circa 6 km de târgul Câmpulungului Moldovenesc (pe drumul spre Pojorâta), Munceii Străjii și Piatra Străjii și care formează un minunat defileu contra unei invazii ce ar fi venit din Ardeal sau Maramureș spre Câmpulung.

Lucrarea lui Dimitrie Cantemir „Descriptio Moldaviae” arată că ținutul Câm-

pulungului cuprindea vreo 15 sate, fără să se arate numirea acestor sate.

„Toate satele vechi din ținutul Câmpulungului stăteau sub ascultarea târgului Câmpulung. El era căpetenia celorlalte sate și forma Vatra Ocolului Câmpulung. Aici era Scaunul de judecată și reședința vornicilor trimiși de Vodă, aici și centrul de administrație al întregului ținut”³.

Din documentele posterioare lui Dimitrie Cantemir se poate stabili care sunt parte din acele 15 sate, cel puțin acelea din ținutul Câmpulungului Moldovenesc care, după anexarea Bucovinei, au trecut sub stăpânirea Austriei. Astfel, în anul 1783 (la aproape 9 ani după ocuparea de fapt a Bucovinei de către trupele austriece), câmpulungenii chemați înaintea unei comisii imperiale pentru a fi întrebați ce teritoriu cuprinde ținutul Câmpulungului, arată că acest ținut cuprinde: Târgul Câmpulung, satele Sadova, Pojorâta, Fundul Moldovei, Porșescu, Cio-cănești, Valea Putnei, Dorna, Cândreni, Săreni și Iacobeni, adică în total 11 localități⁴.

Toate acestea sunt în partea Bucovinei ocupată de Austria; rezultă deci că restul de patru sate, până la 15 localități, au rămas peste hotare (peste cordun), în Moldova vechiului Regat.

În lucrarea sa, „Istoricul luptei pentru drept în ținutul Câmpulungului Moldovenesc”, T. V. Stefanelli arată că, în 1911, comunele care ocupau vechiul teritoriu al Câmpulungului Moldovenesc erau Breaza, Câmpulung, Cârlibaba, Dorna Cândreni, Fundul Moldovei, Iacobeni, Poiana Stampei, Pojorâta, Sadova, Valea Putnei și Vatra Dornei.

Toate aceste 12 comune erau pe teritoriul trecut Bucovinei, cu excepția unei însemnate porțiuni din ultima comună, Vatra Dornei, și anume satele Șarul Dornei (Săreni) și Gura Negrei, precum și încă două cătune,

¹ A. D. Xenopol, *Istoria Românilor*.

² A. D. Xenopol, *Istoria Românilor*, vol. II și Dimitrie Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, cap. XVI.

³ T. V. Stefanelli, în prefața din *Documente din Vechiul Ocol al Câmpulungului Moldovenesc*, pag. V., București, 1915.

⁴ T. V. Stefanelli, *Istoricul luptei pentru drept în ținutul Câmpulungului Moldovenesc*. Discurs de recepție la Academia Română rostit la 3.VI.1911.

Păltiniș și Dârmoxa, care rămăseseră pe teritoriul Moldovei.

Socotind că suprafața comunelor politice sus-arătate nu ar fi suferit prea multe schimbări, așa încât poate fi luat în considerare – cu oarecare aproximație – teritoriul actual al comunelor respective și ținând seama că unele din acestea, în decursul timpului, din cauza înmulțirii așezărilor omenești, s-au divizat în două sau trei comune, rezultă că suprafața vechiului Ocol al Câmpulungului Moldovenesc era cea de mai jos.

A. Porțiunea din Bucovina anexată Austriei

Suprafața comunei Breaza	7 221 ha
„ Câmpulung	13 927 ha
„ Cărlibaba	10 799 ha
„ Ciocănești	9 455 ha
„ Dorna Candreni	19 263 ha
„ Fundul Moldovei	26 771 ha
„ Iacobeni	5 839 ha
„ Poiana Stampei	9 161 ha
„ Pojorâta	10 070 ha
„ Sadova	6 353 ha
„ Valea Putnei	3 795 ha
„ Vatra Dornei	17 018 ha
Total	139 672 ha

B. Porțiunea rămasă în Moldova

Pe teritoriul fostelor sate arătate mai sus, Șarul și Gura Negrii, și al cătunelor Păltiniș și Dârmoxa, în prezent sunt următoarele patru comune:

Șarul Dornei, cu o suprafață totală de	11 867 ha
Dorna Arini	9 253 ha
Neagra Șarului	9 102 ha
Păltiniș	5 353 ha
Total	35 575 ha

În total, deci, suprafața vechiului Ocol al Câmpulungului Moldovenesc ar fi de 139 672 ha + 35 575 ha = **175 247 ha**.

În colecția de documente câmpulungene a lui T.V. Stefanelli – „Documente din vechiul Ocol al Câmpulungului Moldovenesc” (una din cele mai complete colecții de documente) - –la p. 139 există un document din 14 iulie 1783, „Hotărnicia Domeniului Cîmpulung” (porțiunea aparținând Bucovi-

nei), în care se arată foarte amănunțit hotarele acestui ținut.

Urmărind pe harta actuală a regiunii hotarele indicate în acest document, cu o oarecare aproximație (întrucât multe din denumirile vechi din documentul hotărniciei nu se mai găsesc în hărțile de azi), se poate reconstitui teritoriul vechiului Ocol al Câmpulungului Moldovenesc.

Prin planimetrare se constată că teritoriul vechiului Ocol Câmpulung Moldovenesc (porțiunea bucovineană) ar avea suprafața de 132 600 ha, adică cu 7 000 ha mai puțin ca suprafața teritoriului comunelor actuale componente, aproximație suficient de bună.

În ceea ce privește partea rămasă în Moldova a acestui ținut, un alt document indică de asemenea foarte clar (cel puțin în ceea ce privește hotarul răsăritean) teritoriul acestei porțiuni. Este vorba de documentul din 6 Ghenar 1801, intitulat „Hotărnicia satelor răzășești dornene”, prin care se adeverește de către Divanul Moldovei, compus din 38 boieri în frunte cu Mitropolitul Iacov și Episcopul Veniamin al Romanului și Gherasim al Hușilor, tot hotarul moșiei „Dorna, Șarul și Păltinișul”⁵.

Din descrierea hotarelor acestei proprietăți rezultă că ele coincid, în apus și nord, cu vechea frontieră a Moldovei spre Ardeal și Bucovina. Hotarul dinspre răsărit, după descrierea din document, coincide aproape cu hotarele actuale ale comunelor Dorna, Șarul Dornei și Păltiniș (încorporate după reforma administrativă din 1926 județului Câmpulung). În ceea ce privește hotarul sudic, după numirile toponimice ale documentului, acesta nu se poate transpune pe hărțile actuale, numirile locurilor fiind schimbate. Cu oarecare aproximație s-a considerat la fel hotarul comunelor politice actuale Neagra Șarului și Păltiniș. Planimetrând teritoriul astfel delimitat, se găsește suprafața de 39 500 ha, adică numai cu 4 000 de ha în plus peste teritoriul actualelor comune.

În total, suprafața teritoriului vechiului Ocol al Câmpulungului Moldovenesc, prin

⁵ Hotărnicia răzeșilor dorneni 1800–1801 a lui Gh. T. Kirileanu, revista „Apostolul” din Piatra Neamț, anul 1941.

planimetrarea planului, ar fi de 172 100 ha, deci foarte apropiată de suprafața arătată mai sus, de 175 247 ha.

Întreg ținutul Câmpulungului Moldovenesc este înconjurat de munți și cursuri de ape, ca o cetate naturală în care se poate intra numai prin puține porți, cele constituite de văile râurilor ce străbat regiunea.

Hotarul apusean care desparte ținutul de Ardeal are aproape constantă direcția nord-sud. Începe cu pârâul Cârlibaba (din dreptul muntelui și vârfului Stara Obcina), coboară pe acest pârâu până la vărsarea lui în Bistrița Aurie, urmează apoi cursul Bistriței până în locul unde vine pârâul Deaca (pe dreapta Bistriței). De aici hotarul se urcă pe Deaca până la originea acestui râu, de unde merge pe culmea munților, coborând apoi în pârâul Coșna. Merge în jos pe acest pârâu până la vărsarea Teșnei; de aici cotește brusc spre apus, pe apa Teșnei, până aproape de originea acestui pârâu, de unde cotește iarăși spre sud, urcându-se din nou pe culmea munților (Vârful Tătarii) până în Priporul Candrei⁶. Hotarul sudic, care despărțea ținutul Câmpulungului Moldovenesc de Ardeal și restul Moldovei, are în general direcția vest-est. Pornind din Priporul Candrei, merge mai mult pe cumpăna apelor, traversează vechiul drum peste Măgura Calului, care duce la Bistrița Năsăudului, merge prin apropierea vârfului Piatra Dornei (după ce a traversat cursul Dornei), trece ceva mai la sud de vârful Lucaciuc și coboară apoi în Neagra Șarului, urmând numai puțin cursul acestui pârâu. Urcă iarăși apoi, mergând pe înălțimile de la nord de vârful Călimaniului, de unde coboară în pârâul Drăgoiasa, pe care merge în jos până la vărsarea acestuia în apa Negrișoarei.

Hotarul răsăritean, plecând din apa Negrișoarei, merge până în râul Moldova, în general cu direcția sud-nord. Din apa Negrișoarei urcă spre cumpăna apelor și urmează această cumpănă, care desparte bazinul pârâului Neagra de bazinul Bistriței,

trecând peste vârfurile Bâda și Pietrosul, de unde coboară în Bistrița mai sus de Chiril. De aici urcă iarăși, trece peste Giupalău, peste Rarău și peste munții Slătioarenilor, coboară în apa Moldovei pe care o urmează puțin, până în locul unde valea Moldovei se strâmtează, formând un frumos defileu și o poartă naturală răsăriteană de intrare în ținutul Câmpulungului. De aici, hotarul răsăritean ia direcția generală sud-est-nord-vest, urcă pe pârâul Hurghiș până aproape de originea lui, apoi sus pe culme, urmând până la originea pârâului Neagra, coboară pe acest pârâu până la vărsarea lui în Moldova, urcă pe Moldova până la pârâul Brezuța, pe care urcă până ajunge iarăși la cumpăna apelor dintre Moldova, urmând această cumpănă până în dreptul pasului Izvor.

Hotarul nordic, cel mai scurt, care desparte ținutul Câmpulungului Moldovenesc de județul Rădăuți, are în general direcția est-vest. Din cumpăna apelor dintre Moldova și Moldovița coboară în apa Moldovei, pe care o traversează și suie spre vârful Lucina. De aici, trece spre înălțimile de pe Țapul, de unde coboară, urmând direcția est-vest, în pârâul Cârlibaba.

Ținutul Câmpulungului Moldovenesc este o regiune eminentemente muntoasă, toată suprafața fiind frământată de munți. Înălțimile munților nu sunt mari – toate sub 1900 m.

Cele mai înalte vârfuri sunt: Giupalău - 1859 m, Pietrosul - 1794 m, Lucaciuc - 1769 m, Suhard - 1709, Rarău - 1655 m, Lucina - 1590 m, Tatarca - 1552 m, Țapul - 1450 m, ceilalți munți fiind toți sub 1400 m.

Datorită reliefului excepțional de muntos, clima regiunii este aspră, cu ierni care țin peste șapte luni. Chiar de la începutul lui octombrie zăpada se așterne pe munți și rămâne – pe vârfurile mai înalte – până după mijlocul lui mai. Precipitații: abundente, 1000 mm anual. Vânturile nu sunt prea puternice, tocmai fiindcă ținutul este închis de munți de jur împrejur. Numai pe golurile munților vânturile sunt violente. Verile sunt scurte, timpul cel mai frumos fiind în august-septembrie. Anotimpul ploios: aprilie-iunie.

Cursurile principale de ape care se varsă

⁶ Acesta a fost din cele mai vechi timpuri hotarul dintre Moldova și Ardeal. După cedarea Ardealului de Nord, în septembrie 1940, acesta a fost hotarul apusean al județului Câmpulung.

în ținutul Câmpulungului sunt Bistrița și Moldova.

Bistrița (Bistrița Aurie), izvorăște din munții Rodnei și vine din Ardeal în ținutul Câmpulungului pe la Cârlibaba. Minunata vale a Bistriței a constituit poarta de intrare nord-apuseană în vechiul Ocol al Câmpulungului. Pe aici au venit și principii Maramureșului, prin Borșa-Cârlibaba, primii descălecători ai Moldovei. Drumul acesta foarte vechi este cunoscut sub numele de „drumul tătarilor”, dat fiind că pe aici s-au produs invaziunile acestor mongoli. Până la Vatra Dornei, Bistrița curge cu direcția generală nord-vest-sud-est. De aici, după ce primește apele Dornei, face o curbă, îndreptându-se spre nord-est și iese din ținutul Câmpulungului mai jos de Călinești și Valea Colbului. În acest loc, Valea Bistriței este foarte îngustă și sălbatică, formând cunoscutele și pitoreștile „Cheile Dornei” și ceva mai jos „Toancele”, motiv pentru care Bistrița a constituit aici poarta de ieșire din ținutul Câmpulungului pentru plutele ce duceau până la Galați bogăția acestui ținut – lemnul.

Din cauza sălbăciei regiunii n-a putut fi construită vreo șosea în această porțiune de pe Valea Bistriței, deși a fost de mult proiectată. Șoseaua care merge din Vatra Dornei la Piatra Neamț părăsește Bistrița, urcă pe pârâul Șarul și apoi pe înălțimile Păltinișului până la 1350 m și de aici coboară pe Dârmoxa, Negrișoara și Neagra până iese în Bistrița la Broșteni.

Afluenții Bistriței în acest ținut sunt Țibăul, Cârlibaba, Dorna, Șarul și Neagra. Bistrița și toți afluenții săi sunt plutăribili, constituind de secole mijlocul (singurul mijloc) de transport al lemnului, averea regiunii. De asemenea și afluenții afluenților – până la cele mai mici pârâiașe: Dornișoara, Coșna, Teșna, Sărișorul, Călimănelul, Pârâul Sunătorii, Rusca, Ortoaia, Cozănești, Arinul, Dănileni, Pârâul Ursului, Păltinișul, Dârmoxa, Negrișoara etc. - sunt plutăribili pentru plutele mai mici, datorită numeroaselor baraje (haituri) care s-au construit pe aproape toate aceste pâraie și râuri, tocmai pentru a permite transportul lemnului pe apă. De

aceea, ocupația de căpetenie a câmpulunge- nilor din bazinul Bistriței – din cele mai vechi timpuri – după creșterea vitelor, a fost plutăritul, meserie care se transmitea și învăța din generație în generație.

Moldova, care își are originea în apropierea Pasului Izvor din înălțimile Lucinei, curge pe o direcție paralelă cu a Bistriței, nord-vest-sud-est la Pojorâta; de aici se îndreaptă spre est și, trecând prin Câmpulung, iese din ținut în apropiere de Prisaca Dornei, unde valea se îngustează, formând un frumos defileu și poarta de intrare estică în acest ținut.

Un afluent mai important este Valea Putnei, ce izvorăște de sub Mestecăniș și se varsă în Moldova, la Pojorâta și Sadova; ceilalți afluenți sunt pârâiașe mici, fără însemnătate: Lucina, Tătarca, Brezuța, Neagra, Botușul, Pârâul Cailor, Izvorul Alb, Limpedele, Valea Seacă, Deia, Pârâul Morii și Hurghișul. Moldova, ca și toți afluenții săi, nu este plutăribilă.

Ținutul Câmpulungului Moldovenesc este străbătut de o serie de drumuri importante, cunoscute din cele mai vechi timpuri, care leagă Maramureșul, Ardealul și Bucovina cu Moldova, motiv pentru care acest ținut a fost râvnit de vecini pentru legătura ușoară pe care o constituia cu toate aceste provincii.

Aceste drumuri urmează, în general, cursurile apelor importante. Astfel, șoseaua veche, care vine din Borșa Maramureșului de-a lungul Bistriței Aurii, trece, prin Cârlibaba, Ciocănești și Iacobeni, la Vatra Dornei. De aici, după cum am văzut (această porțiune este mai nouă), lasă cursul Bistriței, urcă pe Șarul și Neagra Șarului la Păltiniș și de aici coboară pe Negrișoara și Neagra până ajunge la Broșteni, iarăși în Valea Bistriței.

Din Vatra Dornei, o altă șosea construită de câmpulungeni între 1780-1787 urmează cursul Dornei prin Poiana Stampei și, suind apoi peste Măgura Calului și Tihuța, ajunge în Bistrița Năsăudului.

Din Iacobeni, un alt drum foarte bun leagă bazinul Bistriței de cel al Moldovei, suind în serpentină Mestecănișul până la 1100 m, și de aici coboară pe Valea Putnei la Pojorâta, urmând apoi cursul Moldovei până la

Câmpulung. Drumul iese din ținutul Câmpulungului în apropiere de Prisaca Dornei și apoi continuă, prin Gura Humorului, la Suceava și Fălticeni.

În fine, o altă șosea, de asemenea cunoscută de mult, se ramifică din Pojorâta pe Valea Moldovei în sus, trecând prin Fundul Moldovei, Breaza și Moldova Sulița. De la pasul Izvor, de unde iese din Ocolul Câmpulungului Moldovenesc, coboară în apa Sucevei, prin Șipotele Sucevei, la Rădăuți.

*
* *

Bogăția ținutului Câmpulungului Moldovenesc o constituie pădurile. În trecut, acest ținut a fost complet acoperit de păduri, care se suiau pe munți până la limita vegetației forestiere. Așadar, peste 95 % din teritoriu era acoperit de păduri și numai vârfurile munților, unde pădurea nu rezista vânturilor puternice – în golul muntelui – erau pășuni sau locuri sterpe.

Cu timpul, înmulțindu-se așezările omești, au început a se tăia pădurile (a se „lăzui” locurile), la început numai pentru a se face loc pentru vatra satelor și a se face pășuni sau fânațuri. Exploatarea pentru valorificarea lemnului încep mai târziu, abia în secolul al XIX-lea. Astăzi, procentul forestier al ținutului, cum vom vedea mai în detaliu mai departe, este de numai 50 %.

Pădurile ținutului, în majoritate (85 %) sunt constituite din rășinoase și o mică parte (circa 15 %) din foioase: fag, mesteacăn, anin, plop, salcie, paltin și sorb. Dintre rășinoase, molidul ocupă cea mai mare suprafață, circa 90 %, restul fiind ocupat, în ordinea importanței, de brad, pin, larice și ceva tisă.

Molidul este în acest ținut în optimul lui de vegetație, drept pentru care și lemnul lui este de o calitate excepțională. În trecut, pădurile virgine de molid ale ținutului aveau arbori de peste 50 m înălțime și 80 cm diametru, vestitul „lemn de catarge”, care se transporta pe plute pe Bistrița și apoi pe Dunăre și Mare până la Țarigrad. Constantinopolul distrus de incendiu în secolul al

XVIII-lea a fost – se spune – reclădit în parte cu lemnul scos cu plutele din bazinul Bistriței, din vechiul Ocol al Câmpulungului Moldovenesc. Fiind în condițiunile lui cele mai bune de vegetație, regenerarea molidului se face foarte ușor, natural, singura măsură ce trebuie luată fiind paza contra pășunatului.

În ordine, după bogăția pădurilor, în acest ținut urmează pășunile de o calitate excepțională, ceea ce face ca locuitorii de aici să aibă vite de rasă. Creșterea vitelor și a cailor a fost, de altfel, ocupația de căpetenie a populației băștinașe, din cele mai vechi timpuri.

În fine, subsolul acestui ținut prezintă bogății deosebite și se pare că, până în prezent, încă incomplet cunoscute. Minele de mangan de la Iacobeni și Vatra Dornei sunt exploatare de Anton Manz încă de la 1797. De asemenea, cele de argint din Cârlibaba (Mariensee) și cele de pirită din Fundul Moldovei. Vom avea ocazia să mai amintim de acestea când vom vorbi despre proprietatea Fondului Bisericesc Ortodox al Bucovinei.

De asemenea, apele minerale feruginoase și sulfuroase din regiunea Dorna-Iacobeni sunt mult recunoscute ca foarte eficiente în diferite boli și foarte căutate pentru băut (Burcutul de Dorna și Burcutul de Poiana Negrii), lucru care întărește convingerea că subsolul acestei regiuni are încă multe alte minereuri.

Urme de petrol s-au găsit în Fundul Pojorâtei, precum și izvoare sulfuroase în regiunea Pojorâta-Fundul Moldovei.

*
* *

Drepturile și privilegiile locuitorilor ținutului Câmpulungului Moldovenesc

Pentru a ne da seama de originea și evoluția proprietății forestiere în acest ținut, este necesar să urmărim drepturile și privilegiile pe care le-au avut locuitorii și care au stat la originea proprietății în vechiul Ocol al Câmpulungului Moldovenesc.

Din primele timpuri în care s-a cunoscut autoritatea în Principatul Moldovei, locuitorii ținutului Câmpulungului Moldovenesc aveau în proprietate și în deplină folosință toți munții și toate teritoriile ținutului, în afară de terenurile care, prin actele de danii și diferitele hrisoave ale domnitorilor, au fost dăruite mănăstirilor.

Dacă asupra dreptului de proprietate al locuitorilor s-au ivit numeroase nerecunoașteri și contestări, prin faptul că nu toți munții și toate terenurile aveau hrisoave domnești, încă înainte de dezmembrarea ținutului, prin răpirea Bucovinei și mai ales ulterior, după anexarea Bucovinei, în special în partea de sub stăpânirea austriacă dar, de asemenea, în partea rămasă Moldovei, în ceea ce privește dreptul de folosință al munților și locurilor ținutului, acesta nu a putut fi contestat și îngădit total nici chiar de către guvernarea militară din primele timpuri ale ocupării Bucovinei. Câmpulungenii au susținut – pe drept cuvânt – că baza ținutului (bineînțeles fără terenurile mănăstirești) este a lor, ca dovadă că erau liberi a se sălășui oriunde, a pășuna pe orice loc, a mâna vitele în orice pădure și pe orice munte și a curăța locurile de păduri sau a „lăzui” codrii, însușindu-și locurile curățite, oriunde ar fi voit⁷.

La fel susțineau câmpulungenii că pe toți acești munți și în toate locurile vânatul, pescuitul, lemnul din pădure, crâșmăritul și morăritul sunt drepturi vechi, exercitate de dânșii de sute de ani în întreg cuprinsul Ocolului Câmpulung și chiar și pe locurile mănăstirești aveau dreptul de a vâna și de a pescui, în sus și în jos de mănăstire departe de o jumătate de oră⁸.

Este interesant de menționat că, în acest ținut, dreptul de proprietate al unei porțiuni de teren putea fi dobândit de cineva prin faptul „lăzuirii”. A lăzui înseamnă, în dialectul câmpulungenilor, a tăia pădurea, a curăța terenul de arbori și de rădăcini și a-l transforma deci din pădure în pășune, fânaș sau orice altă destinație. Aceasta, tocmai pentru că locuitorii acestui ținut se țineau ca proprietari ai tuturor munților și pădurilor

ținutului. Întinderea acestora fiind foarte mare, iar populația în această regiune de munte redusă, nu fiecare munte și fiecare pădure își avea proprietarul ei particular. Ca atare, fiecare locuitor avea dreptul să-și însușească printr-un act pozitiv de posesiune muntele și pădurea de care avea nevoie și un astfel de act era și „lăzuirea”, prin care locul lăzuit trecea din proprietatea și folosința tuturor locuitorilor în proprietatea și folosința lăzuitorului⁹.

Astfel, într-un document din 17 noiembrie 1657 (leat 7165) din colecția de documente T. V. Stefanelli, un oarecare Ioneșcu cu soția sa Marica, din Câmpulung, dă lui Mihailă Dodu „loc de finaș, ce iaste făcut de noi cu mâinile noastre din pădure întreagă, ca să-i fie de acum a lui Mihailă dreaptă ocină și moșie în veci”. La fel glăsuiesc alte multe documente particulare ale câmpulungenilor.

*
* *

Să vedem acum ce anume fel de privilegii și drepturi le-au fost recunoscute locuitorilor Ocolului Câmpulung Moldovenesc de către domnii Moldovei.

Documentele mai importante în care se relevă acestea (aflate în colecția de documente din vechiul Ocol al Câmpulungului Moldovenesc a lui T. V. Stefanelli și remarcate și în Istoria luptei pentru drept) sunt toate posterioare lui Dimitrie Cantemir. De reținut sunt șapte documente, toate din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, două de la Grigore Alexandru Ghica și cinci de la Grigore Ioan Callimachi.

Cel mai vechi din acestea, „Cartea domnească a lui Grigore Alexandru Ghica” din 18 august 1747, pomenește despre documentele pe care câmpulungenii le-au avut de la înaintașii acestui domnitor, întărind toate obiceiurile vechi și adăugând printre altele: scutire de vama domnească pentru oricâte vite ar vinde locuitorii în Țara Ungurească, pentru vânzările-cumpărările făcute la târguri să nu se plătească „mortasipie”, potrivit obiceiului vechi, strânsul banilor și „goștiva”

⁷ T. V. Stefanelli, op. cit.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

(dările) să nu se facă nici de zapcii, nici de slugile vornicului, ci **numai de vătămanii satului**, pentru iernarea oilor, câmpulungenii le pot mâna în toată țara și iarna pe orice moșie în câmpie fără a fi supărați de cineva și, în fine, pentru vinul ce-l vor aduce câmpulungenii de la Odobești să nu se plătească nici vamă nici „tult” pentru butea de vin la Troțuș și nici „ortul pârcașului”¹⁰.

Al doilea document este “Hrisovul lui Grigore Ioan Callimachi V.V.” din 29 iunie 1761, primul document în care vedem că un domn al Moldovei dăruiește unei persoane particulare moșii în ținutul Câmpulungului Moldovenesc. Prin acest hrisov Grigore Ioan Callimachi dăruiește Mariei Cananău (mătușa donatorului, remăritată după Marele Jitnicer Gh. Cananău) opt munți de pe teritoriul târgului Câmpulungului și al comunelor Breaza, Valea Putnei și Fundul Moldovei și anume munții Cucoșul, Găina, Porșescul, Petrișul, Mestecănișul, Botășul, Muncelul Străjii și muntele Fața Câmpulungului¹¹.

Nu se poate stabili dacă acești munți au fost proprietatea particulară a donatorului (cum susține A.D. Xenopol în “Istoria și genealogia Casei Callimachi”) sau moșii domnești în înțelesul de avere a țării (N. Iorga în „Documentele familiei Callimachi”, vol. II); în orice caz, prin acest act donatorul își lua asupra acestor munți drepturi ca asupra unui pământ domnesc. (Ulterior, aceste proprietăți au fost schimbate de Maria Jitniceroaia și fiul său Șerban Cananău cu alți munți, proprietatea mănăstirilor Voroneț și Humor. În urmă, după anexarea Bucovinei, acești munți – ca și alte proprietăți, cum vom vedea în continuare – au trecut în patrimoniul domeniului statului austriac și, după învoiala din 1865 dintre acest domeniu și câmpulungenii, a revenit primăriei orașului Câmpulung Moldovenesc.)

Al treilea document, tot al lui Grigore Ioan Callimachi, „Cartea domnească” din 4 iunie 1763, dispune ca, câmpulungenii să nu fie supărați „nici cu leul de la casă, nici cu

zechiuiala de la grădini și fânețe”, pentru că „se află cu traiul lor în loc strîmt și nici pînă acum nu au plătit nimic”, iar pentru munții dăruți Mariei Jitniceroaiei, pentru vitele locuitorilor care vor paște pe acești munți „să plătească numai atît cît se plătește și pentru munții mănăstirești”.

A fost necesară această carte domnească întrucît după actul de danie al lui Grigore Ioan Callimachi, Maria Cananău a început a împila pe câmpulungeni, cerându-le dăjdi. Aceștia s-au plâns domnului, care a pus divanul să cerceteze pricina, după care a hotărât, prin cartea domnească, cele arătate mai sus.

Al patrulea document, „Cartea domnească a lui Grigore Alexandru Ghica V.V.” din 16 ianuarie 1766, constată de la început că locuitorii Câmpulungului „au o deosebită tocmeală pentru birul lor” și fiindcă li s-a cerut totuși mai mult „adăușag la sferturi, la agiutorință și la mucarerie”, hotărăște că trebuie să li se ceară de aici înainte.

Al cincilea document, „Cartea domnească a lui Grigore Ioan Callimachi” din 25 iunie 1767, menționează că câmpulungenii au de la dânsul un hrisov prin care li s-a recunoscut dreptul de a paște oile lor, de la Sf. Dumitru la Sf. Gheorghe, pe orice moșie la câmp, ferind însă fânul. Ca urmare, se precizează în această carte că, dacă stăpânii moșiilor ar îndrăzni să-i supere pe câmpulungeni și să le ia zălog, ispravnicul ținutului în care locuitorii Câmpulungului au fost stânjeniți în dreptul lor are poruncă să cheme pe stăpânii moșiei, să le facă cunoscut hrisovul domnesc și să-i silească să restituie câmpulungenilor ce au luat de la ei.

Al șaselea document, de la același domnitor și același an, din 26 iunie 1767, recunoaște că locuitorii din Câmpulungul Moldovenesc din ținutul Sucevei, „care locuiesc în loc strîmt și păzesc hotarul țării”, au avut hrisoave „de la toți luminații Domni”, după care câmpulungenii „au fost scutiți de mortasapie și de pîrcălăbie și de folărit”. „De aceea”, zice domnul mai departe, „ne-am îndurat și noi de i-am miluit, pentru că se cuvine să miluim pe acești păzitori ai hotarelor țării și am hotărât ca pentru drepte

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Fața Câmpulungului se compune de fapt din trei munți: Bodea, Runcul și Măgura, azi proprietatea orașului Câmpulung Moldovenesc.

stânele lor să nu plătească nici un ban folărit și nici pârclăbie ori mortasapie pentru sumane, cergi, brăie, catrințe, brânză și lână ce duc la târguri de vânzare să nu plătească”.

În fine, al șaptelea document și cel mai cuprinzător este „Hrisovul din 5 decembrie 1767 al lui Grigore Ioan Callimachi V.V”. În acest document se înșiră toate drepturile și privilegiile câmpulungenilor, pentru a nu se mai naște pricini și neînțelegeri pentru acești locuitori, pe care Domnul îi numește „straja țării”. Privitor la bir, se repetă în acest hrisov hotărârea din “Cartea domnească a lui Grigorie Alexandru Ghica din 16 ianuarie 1766”. În ceea ce privește „pricinile munților”, se stabilește ca toți munții și pădurile mănăstirești sau boierești „să aibă lăcuitorii cei ce lăcuiesc acolo aș vâra și aș pășuna vitele, cum și iarba ce va fi de finaț, iar ei să o cosască însă cu tocmeală și cu voia stăpînilor moșiei”. De asemenea, „pentru vînatul peștelui și pentru alte gujulii”, hrisovul dispune că boierii proprietari de moșii la munte și egumenii mănăstirilor să nu supere cu „dejma” pe acești locuitori, „fără numai pescăritul peștelui apa de la mănăstire în sus giumătate de ceas, și apa de la mănăstire în gios iar giumătate de ceas, să nu umble lăcuitorii păscărind, ce să fie pentru treaba părinților”. Pentru cei opt munți, dăruiți de domn Mariei Jitniceroaia, se dispune „să se urmeze ca și pentru munții mănăstirești”.

Hrisovul întărește apoi miluirile numărate în “Cartea domnească din 26 iunie 1767” privitoare la scutirea de mortasapie, pârclăbie și folărit, la fel pentru iernatul oilor și pentru vinul ce-l aduc câmpulungenii de la Odobești, ca să nu fie supărați „nici în pârclăbie, nici cu ortul starostelui și nici vornicul lor nu are să le ia nimic”.

În fine, acest document stabilește și jurisdicția în afacerile câmpulungenilor, hotărând ca în treburile lor să nu se amestece alți ispravnici, „fără numai vornicul să-i giudece”, și se ocupă apoi de „plata pentru oamenii domnești ce ar merge la Câmpulung cu vreo poruncă” și de dările preoților, diaconilor și țârcovnicilor.

Cam acestea ar fi drepturile și privilegiile

ce le-au avut locuitorii vechiului Ocol al Câmpulungului Moldovenesc și care au îndreptățit în parte pe Dimitrie Cantemir să numească acest ținut „republica Câmpulungului Moldovenesc”.

*
* *

Proprietatea forestieră în ținutul Câmpulungului Moldovenesc

Am arătat mai sus că locuitorii acestui ținut au avut stăpânirea munților și pădurilor, libertăți și scutiri de dări acordate de domnia Moldovei și moștenite încă înaintea descălecatului Moldovei, pentru paza acestui ținut de margine și pentru paza drumurilor care duceau spre Maramureș, Rodna și orașul săsesc Bistrița din Ardeal și care treceau toate pe aici.

Din nefericire pentru acești locuitori și din nefericire și pentru averea și proprietatea națională, drepturile de proprietate și folosință, privilegiile și libertățile locuitorilor ținutului Câmpulung Moldovenesc nu au fost organizate și statuate prin vreun act de împroprietărire care să rămână valabil în decursul timpurilor. Acest lucru care s-a făcut, spre exemplu, cu proprietatea locuitorilor din cele 44 de sate ale Năsăudului din Ardeal, vecine cu Ocolul Câmpulung Moldovenesc și unde locuitorii au fost împroprietăriți în imperiul austro-ungar pentru aceleași motive, și anume paza frontierelor – astăzi „Fondul Grăniceresc al Năsăudului” – sau cum s-a făcut în Banat, tot sub imperiul austro-ungar, cu locuitorii din regiunea de graniță, care au fost împroprietăriți și constituiți în „Comunitatea de Avere Grănicerească din Caransebeș”, însă nu s-a făcut pentru recunoașterea drepturilor câmpulungenilor din cauza stărilor înapoiate în administrația Principatelor românești.

Ca urmare, domeniul și proprietatea cvenită locuitorilor ținutului Câmpulungului Moldovenesc a putut fi uzurpată și însușită după anexiunea Bucovinei de către statul austriac (Kameralherrschaft, sau în limbajul popular „Cămara”) și în partea rămasă princi-

patului Moldovei de către diverși boieri, în baza unor pretinse acte de danii domnești.

Încă din timpul domnilor fanarioți s-a ivit obiceiul de a se considera ca locuri domnești moșiile care n-aveau hrisoave domnești de danie, aceasta cu scopul ca aceste moșii să poată fi dăruite de domn rudelor, boierilor credincioși domniei sau favoriților și fără a se ține seama că mare parte din aceste locuri fuseseră lăzuite și stăpânite de băștinași, încă înaintea descălecatului Moldovei.

Am văzut acest lucru în documentul din 29 iunie 1761, prin care domnitorul Grigore Ioan Callimachi a dăruit cei opt munți Mariei Cananău Jitniceroaia. Același lucru s-a întâmplat după anexiunea Bucovinei, cum se va arăta mai departe, în partea ținutului Câmpulung Moldovenesc rămasă Moldovei la 6 august 1800, când Constantin Ipsilante dăruiește fiului său Alexandru Ipsilante (conducătorul de mai târziu al eteriei grecești din 1821) satele din Ocolul Câmpulung Moldovenesc: Dorna, Șarul și Păltinișul, cu toți munții și pădurile din cuprinsul acestor sate.

Vom vedea mai la vale, când vom ajunge la epoca de după anexiunea Bucovinei, străduința și zbuiciumul pe care au trebuit să-l îndure locuitorii satelor dornene timp de aproape 50 de ani „ca urmare a acestui act al lui Constantin Ipsilante” pentru a-și redobândi în parte pădurile și terenurile ce le aparțineau. Lupta pe care au dus-o locuitorii din această parte a Ocolului Câmpulung Moldovenesc nu a fost mai puțin aprigă și împilările mai puțin numeroase decât au avut a îndura frații lor din partea ținutului Câmpulungului trecută sub stăpânire și unde aceștia au trebuit să înfrunte o administrație străină și un adversar la fel de hrăpăreț: „Cămara” sau fiscul stăpânirii cezaro-crăiești a Austriei.

*
* *

În ținutul Câmpulungului Moldovenesc, în afară de proprietatea locuitorilor și de boierii proprietari prin actele de danie ale domnitorilor Moldovei (Maria Cananău și moștenitorii ei), o a treia categorie de proprietari ai

munților și pădurilor acestui ținut l-au constituit mănăstirile Moldovei vecine ținutului și înzestrate, într-o mică măsură, cu o parte din munții și pădurile vechiului Ocol al Câmpulungului Moldovenesc.

Este foarte interesant de remarcat că, cu toate că mănăstirile bucovinene au fost atât de bogat înzestrate, ca nici într-un alt loc al țării (la ocuparea Bucovinei de către Austria terenurile proprietatea celor 14 mănăstiri și 11 schituri aflătoare în Bucovina ocupa mai mult de jumătate din întinderea acestei provincii¹², aceste mănăstiri au avut foarte puține terenuri în vechiul Ocol al Câmpulungului Moldovenesc, cu toate că acest ținut era (și este încă) atât de bogat în păduri și pășuni frumoase. Acest lucru constituie o dovadă în plus că domnitorii Moldovei au considerat proprietatea din ținutul Câmpulungului Moldovenesc – în cea mai mare parte – a locuitorilor băștinași, neputând dispune aici decât de puțini munți și păduri.

Mănăstirile înzestrate cu terenuri în acest ținut (până la anexiunea Bucovinei) au fost numai patru și anume :

1. Mănăstirea Moldovița (aflată pe apa Moldoviței, plasa Câmpulung), zidită de Alexandru cel Bun în 1402 și apoi, după cutremurul din timpul lui Petru Rareș când a fost distrusă, reclădită de acesta la 1531, a fost înzestrată prin uricul dat la Suceava, leat 6918 (1410) februarie 5¹³, de către Alexandru cel Bun cu munții Suhardul Mare și Suhardul Mic (Suhărzul), din apa Bistriței (azi aflați pe teritoriul comunelor Dorna Candreni și Ciocănești). În acest document se arată precis hotărnicia acestor doi munți.

2. Mănăstirea Sucevița, aflată pe apa Suceviței, pe teritoriul județului Rădăuți, zidită de mitropolitul Gheorghe Movilă în 1581, a fost una dintre cele mai bogate mănăstiri bucovinene. Pe teritoriul Ocolului Câmpulung Moldovenesc este înzestrată cu muntele Giumalău (de pe teritoriul comunei

¹² Memoriul înaintat Consiliului aulic de războiu al Imperiului Austriei în numele românilor bucovineni, la 13 nov. 1780 de către boierul Vasile Balș – citat de dr. I. Nistor în Istoria Fondului Bisericesc din Bucovina.

¹³ Teodor Balan, Noi documente câmpulungene, documentul nr. 2 din 15 februarie 1410.

Pojorâta) prin dania logofătului Ion Solomon, a soției sale Marica, nepoata hatmanului Luca Arbore și a vătafului Udrea cu soția sa Parasca. Hrisoavele de danie¹⁴, date la Iași la 1 și la 11 mai leat 7092 (1584) sunt întărite cu semnătura lui Petru V.V. (Petru Șchiopul), care confirmă actul de danie, menționând că muntele Giupalău cu pădurea a fost primit de hatmanul Luca Arbore de la Bogdan V.V.

3. Mănăstirea Solca (aflată pe teritoriul județului Suceava), zidită de Ștefan Tomșa V.V. la 1611, de asemenea a fost deosebit de bogat înzestrată. La hotărnicia din 1782, mănăstirea Solca prezintă actele de proprietate a 11 sate (în județul Suceava), a patru munți (în ținutul Câmpulungului Moldovenesc) și a trei sate peste „cordun” (în Moldova). Cei patru munți din Câmpulungul Moldovenesc sunt: Cucosușul, Găina, Porșescul și Botoșul, foste proprietăți ale Mariei Cananău și care, după „Zapisul de schimb” din 19 ianuarie 1775, sunt cedați de proprietară mănăstirii Solca, în schimbul moșiei Costești de pe apa Siretului, Ocolul Botoșanilor¹⁵. Acest hrisov este semnat de egumenul mănăstirii Solca, părintele Miftodie și de tot soborul mănăstirii și este întărit (la 9 februarie 1775) cu semnăturile mitropolitului Gavril al Moldovei, episcopului Leontie al Romanului, episcopului Dorofteiu al Rădăuțiului și episcopului Inochentie al Hușilor.

4. Mănăstirea Voroneț (aflată pe apa Voronețului, în comuna Voroneț, plasa Gura Humorului), ctitorită de Ștefan cel Mare la 1488, a fost cea mai bogat înzestrată din toate mănăstirile bucovinene. La hotărnicia din 1782 (făcută după anexarea Bucovinei), mănăstirea Voroneț prezintă dreptul de proprietate asupra a nouă sate și trei munți în Bucovina și asupra a cinci sate peste „cordun”, în Moldova. În Ocolul Câmpulung Moldovenesc, mănăstirea Voroneț dobândește în 1775 trei munți: Petrișul, Muncelul din Straja și Mestecănișul de la Maria Cananău (din cei opt munți pe care aceasta îi avea din actul de danie din 29 iunie 1761 de la Grigore Ioan Callimachi V.V.), în schimbul moșiei Vlădeni din Ocolul Botoș-

nilor. Documentul privitor la acest schimb¹⁶ are data de 10 martie 1775 și este încheiat între Maria Cananău și fiii săi, Șerban și Ioniță Cananău și părintele Macarie, egumenul mănăstirii Voroneț.

Aceasta este toată proprietatea mănăstirească, până la anexarea Bucovinei, în vechiul Ocol al Câmpulungului Moldovenesc.

Așadar, în ajunul ocupării Bucovinei de către austrieci, situația proprietății munților și a pădurilor ținutului Câmpulungului Moldovenesc era următoarea:

a. Cea mai mare parte a pădurilor ținutului (care atunci ocupau circa 90 % din întreaga suprafață a vechiului Ocol), munții și pășunile aflate aici, erau în proprietatea și posesiunea faptică a locuitorilor băștinași, a câmpulungenilor. Proprietatea lor era de circa 85 % din întreaga suprafață a vechiului Ocol al Câmpulungului Moldovenesc.

b. O mică parte din suprafața păduroasă era proprietate boierească. Cu acte de danie în regulă cunoaștem numai proprietatea Mariei Cananău Jitnicerioaia și a fiilor ei, Șerban și Ioniță Cananău. Întrucât aceștia, în ianuarie și martie 1775 au cedat patru munți mănăstirii Solca și trei munți mănăstirii Voroneț, ei rămân numai cu munții Fața Câmpulungului (Bodea, Runcul și Măgura)¹⁷.

c. În fine, restul de zece munți, cu pădurile și pășunile din golurile munților, erau proprietăți mănăstirești: Suhardul Mare și Suhărzul (Suhardul Mic) – proprietatea mănăstirii Moldovița, Giupalăul (cea mai mare proprietate) – proprietatea mănăstirii Sucevița, Cocosușul, Găina, Porșescul și Botușul - proprietatea mănăstirii Solca și Pietrosul, Muncelul Străjii și Mestecănișul – proprietatea mănăstirii Voroneț. Acești munți ocupau o suprafață de aproximativ 15 000 ha, adică circa 12 % din suprafața totală a vechiului Ocol al Câmpulungului Moldovenesc.

¹⁴ Idem, documentele nr. 6 și 7.

¹⁵ Idem, documentele nr. 27, pag. 36.

¹⁶ Idem, documentele nr. 28, pag. 38.

¹⁷ Actul de danie al lui Constantin Vodă Ipsilante, față de fiul său, pentru satele Șarul, Dorna și Păltiniș, de care am vorbit mai sus, a fost abia la 1800, deci posterior anexiunii Bucovinei.

Evenimentele de la răpirea Bucovinei

A. Porțiunea ținutului Câmpulung Moldovenesc trecută Bucovinei

Să urmărim acum evoluția proprietății forestiere în ținutul Câmpulungului Moldovenesc de la actul anexării Bucovinei înainte, act care a dus la dezmembrarea acestui ținut în două părți.

Credem nimerit însă ca mai întâi să amintim în rezumat evenimentele care au dus la dezmembrarea tragică al răpirii Bucovinei¹⁸.

La 1768 reîncepe, între Rusia și Turcia, un nou șir de lupte în care, ca de obicei, Rusia avea să iasă înfrântă. Ca urmare, după încheierea păcii de la Cuciuc-Cainardji de la 21 iulie 1774, oștile rusești sunt silite să părăsească Principatele românești, pe care le ocupaseră încă de la începutul acestui război, sub motivul că le apăra de turci.

Îndată după aceasta Austria, care stătea la pândă și în ultima vreme își tot mutase hotarele către est (după pacea de la Carloviț, la 1699, ajunsese vecină cu Principatele românești), pornește pe urmele proaspete ale armatelor rusești. Sub pretext că vrea să stabilească o legătură directă între Galiția și Ardeal, oștile împărătești trec la 1 octombrie 1774 granița și ocupă întreaga Țară de Sus a Moldovei, până la Roman.

Ca să îmbrace în cuvinte nevinovate acest act de curată samavolnicie, Austria susține că dorește să tragă un „cordon” sanitar împotriva holerei care bântuia atunci în Moldova. Și de atunci „cordon” avea să se numească în limbajul popular hotarul trasat prin violență și „cordunași” locuitorii de o parte și de alta a acestei frontiere.

Deocamdată, această ocupare se face fără voia Turciei, contra voinței domnitorului iubitor de țară Grigore Alexandru Ghica și contra protestelor boierilor. Dar, în curând toate mijloacele sunt puse în acțiune pentru a se „convinge” Turcia, puterea suverană: peșcheșurile și bacșișurile pentru corupție, hărțile false, în fine crima sângeroasă prin

care inimosul domnitor Alexandru Ghica, care se opunea, este suprimat, au ca rezultat succesul dorit. Prin tratatul încheiat la Țaringrad la 7 mai 1775 între Thugut, ministrul plenipotențiar al Austriei și marele vizir Izzet Mehmed Pașa, Turcia recunoaște cedarea către Austria a acestei părți de nord a Moldovei, obținând numai paleativul „menținerea statu-quo-ului” pe care-l garanta Austria pentru provincia ocupată.

Luarea în primire formală a acestei provincii, care era să fie denumită la început „Ocolul Sucevei”, dar apoi a fost numită „Bucovina” (de la Buchenland, pentru că ar fi avut multe păduri de fag), se face abia în 1777, când (la 12 octombrie) toată populația provinciei este chemată să depună jurământul de credință către împăratul¹⁹.

Se fac pregătiri fastuoase pentru aceasta și sunt invitați oaspeți din țările învecinate, chiar și din Moldova și se aranjează mari festivități la Cernăuți, noua capitală a provinciei uzurpate. Dar numai puțini boieri rămași în Bucovina participă la serbări. Cei mai mulți, ba chiar și mulți țărani, trec în Moldova.

De la început, întreaga Bucovină și deci și ținutul Câmpulungului Moldovenesc (porțiunea rămasă peste cordun) a fost pusă sub administrație militară. Primul guvernator militar este generalul Gabriel Spleny de Mihaly, până în 1779, și de aici generalul baron von Enzenberg, până în noiembrie 1786, când Bucovina este pusă sub administrație civilă, fiind încorporată Guvernământului civil din Leov, administrația Galiției, ca al 19-lea cerc administrativ al acestei provincii, aceasta după ce împăratul Iosif al II-lea vizitase a doua oară Bucovina (24–27 iulie 1786).

Măsura aceasta (nu se cunosc motivele care l-au îndemnat pe împăratul Iosif al II-lea să ia această hotărâre), a nemulțumit profund populația băștinașă a Bucovinei. Se pare că nemulțumirea a răzbătut până la guvernul central din Viena, deoarece la 27 septembrie 1790 acest guvern dă o declarație prin care

¹⁸ După C. Loghin, *Istoria Literaturii Române din Bucovina*.

¹⁹ I. Grămadă, Cum era pe vremuri la noi în Bucovina, citat de C. Loghin, op. cit.

constată că unirea din 1786, făcută numai cu intenția de a simplifica administrația publică, nu mai poate dăinui din cauza deosebirilor de limbă, obiceiuri și datini, care nu pot permite un acord. În consecință, hotărăște ca Bucovina să nu mai fie socotită parte integrantă din Galiția, dar totuși, pentru ușurință, administrația să rămână mai departe în dependența administrativă și juridică a Galiției.

Situația românilor din Bucovina, prin această alipire la administrația galițiană, care va dura până în 1849, deci 62 de ani, s-a înrăutățit întrucât, dacă până acum, în timpul administrației militare, aceasta manifesta numai un spirit de germanizare, administrația nouă, german-poloneză, influențată de spiritul șovin slav al polonezilor, aduce o puternică tendință de slavizare a Bucovinei, românii având de luptat și înfruntat acum doi adversari.

Aproape totalitatea funcționarilor aduși sub administrația guvernământului din Lemberg au fost străini. Dintre cei nouă șefi ai administrației locale, până în 1849 numai primul a fost român, boierul Vasile Balș.

Această administrație a schimbat înfățișarea provinciei prin exodul pe care l-a produs în populația băștinașă. O mulțime de boieri, proprietari de moșii în Bucovina, trec în Moldova. În locul lor rămân arendași străini, care impun țăranilor clăcași condiții extrem de aspre de viață. De unde în restul Bucovinei numărul zilelor de clacă era de 6-12 pe an (în ținutul Câmpulungului Moldovenesc nu exista aceasta, țăranii – după cum am văzut – fiind liberi pe proprietățile lor), arendașii le impun – ca și în restul Galiției – până la 150 zile de clacă pe an, fapt care face ca parte din țăranii să treacă în Moldova. În locul lor vin țăranii din Galiția, ucraineni, ruteni, poloni, ruși etc. care la fel, fiind storși de arendașii străini, încep a pribegi în masă, întâi în regiunea Hotinului și apoi în regiunea mănoasă a Bucovinei (ținutul Cernăuțului, Storojinețului și Sucevei).

Urmarea a fost că, de unde la anexarea Bucovinei erau, la 63 700 de români numai 8400 ruteni (adică 13 %), în 1848, la 209 293

români sunt 108 907 ruteni²⁰ (adică peste 52 %). Deci, în numai 60 de ani de administrație galițiană, proporția slavilor față de populația băștinașă s-a mărit de patru ori.

Aceeași tendință se manifestă și pe tărâm bisericesc, când episcopul acestei provincii este mutat de la Rădăuți la Cernăuți, scos de sub ierarhia mitropolitului de Iași și pus sub autoritatea mitropolitului sârb de la Carloviț²¹. Chestiunea bisericească va fi arătată mai în amănunt când vom vorbi despre proprietatea Fondului Bisericesc din ținutul Câmpulungului Moldovenesc.

*
* *

În această situație, s-a început încă din primul moment al anexiunii lupta pentru proprietatea forestieră în ținutul Câmpulungului Moldovenesc, între locuitorii băștinași și statul austriac.

Primii guvernatori militari ai acestei provincii, care iau contact cu stările de fapt din ținutul Câmpulungului Moldovenesc, nu pot să nu recunoască drepturile și libertățile speciale pe care le aveau locuitorii.

În raportul din 8 septembrie 1779²² generalul Enzenberg afirmă că „Ocolul Câmpulung Moldovenesc nu cunoaște alt stăpân decât pe suveranul țării”. Locuitorii nu plătesc decât „capitația” (Familiensteuer), și nu cunosc robotul, zeciuiala (decima), nici alte prestații, ca în celelalte părți ale provinciei.

Guvernul din Viena, față de aceste informații, dat fiind că prin tratatul din 7 mai 1775 garantase Turciei menținerea „statu-quo-ului” în provincia anexată, pășește cu prudență și recomandă guvernatorilor să evite tot ceea ce i-ar nemulțumi pe locuitori²³.

Totuși, față de susținerea câmpulungenilor pe care am detaliat-o la capitolul precedent,

²⁰ C. Loghin, op. cit.

²¹ Ibidem.

²² Raportul nr. 170 din Arhiva Administrației districtului Câmpulung, Actele administrației militare, Convoluțul II, citat de T. V. Stefanelli, op. cit.

²³ Arhiva Administrației districtului Câmpulung, actele administrației militare nr. 16, Convoluțul II, citat de T. V. Stefanelli, op. cit.

că toți munții și pădurile ținutului care nu erau ale mănăstirilor sau ale Mariei Jitnice-roaia erau ale lor, fie că erau sau nu stăpânite de ei, funcționarii domeniului fiscal austriac, veniți în ținut imediat după anexiune, afirmau că toate pădurile și munții ținutului, pentru care locuitorii nu pot aduce documente hotărâtoare pentru dovedirea proprietății sunt ale suveranului țării²⁴ și formează, prin urmare, domeniul fiscal sau Kameral (Staatsherrschaft, Kameralherrschaft, Fiscus și Aerar), în limbajul locuitorilor „Cămara”²⁵.

În baza acestor considerații, generalul Enzenberg, după ce declară acești munți și păduri ca domeniu cameral, face în raportul său din 8 septembrie 1779 propunerea ca fiscal – proprietar al acestui domeniu – să tragă, ca orice alt stăpân din țară, toate foloasele ce după drept i se cuvin și în consecință să dea în arendă pe seama sa (pro aerario) vânzarea vinului și rachiului.

Guvernul austriac a târâgănat să ia vreo hotărâre la această propunere a generalului Enzenberg dar, în fine, a admis-o prin rescriptul Consiliului Aulic de război din Viena din 28 iunie, anul 1782. Acesta este întâiul **act de potestare dominicală** (de exercitare a autorității și calității de proprietar domeniului a Statului) în ținutul Câmpulungului Moldovenesc, când în septembrie 1782 s-a dat în arendă crâșmăritul în folosul domeniului statului austriac, în folosul „Cămării”²⁶.

Primul act a fost greu. Celelalte urmează îndată. Astfel, în 1785 Cămara introduce o taxă pentru întrebuițarea lemnului din păduri și în noiembrie 1788 se ia câmpulungenilor dreptul vânatului și pescuitului și se pune o taxă dominicală asupra morăritului²⁷.

Având de executat atâtea atribuții în virtutea drepturilor pe care și le arogă, este

necesară o autoritate locală. Ca atare, se înființează în 1785, în târgul Câmpulung, un oficiu pentru administrarea Domeniului Cameral (KameralWirtschaftsamt)²⁸.

*
* *

Așadar pădurile, ca și celelalte terenuri pentru care câmpulungenii nu au putut produce dovezi de proprietate cu acte, sunt declarate domeniul statului, Domeniul Cameral. Dar hotarele între proprietatea dominicală și cea a locuitorilor nu erau cunoscute și nici stabilite. De aceea, Consiliul Aulic de Război din Viena, prin rescriptul nr. 275 din 10 noiembrie 1781 instituie o comisie aulică (Hofcomission) pentru stabilirea proprietății imobiliare, care după terminarea lucrărilor avea să dea locuitorilor acte de proprietate²⁹.

În ținutul Câmpulung, această comisiune a început lucrările în 14 iulie 1783 (pentru orașul Câmpulung) și le-a terminat, în celelalte părți ale ținutului, până la sfârșitul anului 1785³⁰.

După alipirea acestui ținut la districtul Galiției, funcționarii Domeniului Cameral (depinzând acum de instanța camerală din Lemberg), se simt mai liberi în pretențiile lor și nu se mulțumesc numai cu administrarea pădurilor și munților ce le luaseră în posesiune, ci încearcă să aducă ingerințe și în alte drepturi ale câmpulungenilor. Ei nu înțeleg că locuitorii ținutului erau țărani liberi (Freibauern, Freisassen – cuvânt de la care derivă „fraizasini”, cum își ziceau câmpulungenii)³¹ și că deci trebuie să fie tratați altfel decât locuitorii de pe moșiile boierești de la țară și propun, în 1790, ca și câmpulungenii să fie supuși în folosul „Cămării” la robot (boieresc) și la alte prestațiuni boierești, ca și ceilalți locuitori ai Bucovinei, motivând că aceste privilegii li s-au dat câmpulungenilor de domnitorii

²⁴ Exact cum au afirmat și domnii fanarioți în Moldova, după cum vom vedea mai departe.

²⁵ T. V. Stefanelli, op.cit.

²⁶ Arhiva Administrației districtului Câmpulung, actele administrației militare nr. 182, 190, 191, Convoluțul II, citat de T. V. Stefanelli, op. cit.

²⁷ Arhiva Administrației districtului Câmpulung, actele administrației militare nr. 1734 și nr. 1634, Convoluțul V citat de T. V. Stefanelli, op.cit.

²⁸ Actele administrației militare nr. 1044 și 1068 Conv. II, citat de T. V. Stefanelli, op. cit.

²⁹ Arhiva Administrației districtului Câmpulung, Actele administrației militare, Convoluțul I, citat de T. V. Stefanelli, op. cit.

³⁰ Ibidem.

³¹ Ibidem.

Moldovei pentru timpurile cât au străjuit hotarele și deci acum, când nu mai au această obligație, nu-și mai au rost nici privilegiile.

Câmpulungenii protestează și guvernul le dă dreptate. Prin ordonanța din 2 martie 1791 se menționează că, potrivit tratatelor și „statu-quo-ului”, locuitorii vechiului Ocol al Câmpulungului Moldovenesc au fost și rămân liberi de prestațiunile boierescului³².

Încurajați de această ordonanță, câmpulungenii protestează și contra uzurpării dreptului lor de crâșmărit, morărit, pescuit, vânat și a taxei pentru lemnul scos din pădure. Se fac cercetări pentru aceste cereri juste ale câmpulungenilor și, ca urmare, prin hotărârea Judecătoriei din Cernăuți din 5 iulie 1795, se dă oarecare satisfacție drepturilor seculare ale locuitorilor și anume se stabilește definitiv că aceștia sunt scutiți de prestațiunile boierescului, dar se enunță că vânatul, pescuitul, crâșmăritul și morăritul rămân drepturi dominicale. Obligă însă „Cămara” să permită câmpulungenilor pescuitul în timpul posturilor și, pentru morărit și taxa de lemne, se reduce suma ce trebuia plătită. Această hotărâre, datorită relei credințe a funcționarilor locali, este înmănată câmpulungenilor cu 17 ani întârziere, abia la 12 octombrie 1812³³. După această întârziere, câmpulungenii nu-și mai dau bine seama de importanța acestei hotărâri și nu o mai apelează, fapt care face ca aceasta să rămână definitivă³⁴.

Între timp, se urmărește prin procese deosebite recunoașterea privilegiilor vechi obținute de la domnia Moldovei, dar și acest lucru li se refuză prin Decretul Cancelariei Aulice din 1 iulie 1813³⁵.

Câmpulungenii nu disperă, ci își schimbă tactica de luptă. În 1824 refuză a mai plăti impozite pe mori. Alte cercetări și controverse dar, după 26 ani, împilații câștigă procesul: prin hotărârea Ministerului de Interne

din 28 februarie 1850 se anulează „Cămării”, în acest ținut, impozitul morăritului³⁶.

Între timp, alte uzurpări s-au produs în proprietatea câmpulungenilor. Sub motivul revederii hotarelor, „Cămara”, începând încă din 1802, își rotunjește hotarele între munții și pădurile declarate ca proprietate a sa și cele ale locuitorilor. Prin această „revedere”, toate locurile lăzuite de câmpulungeni – care după cum am văzut, constituiau încă din secolul al XVII-lea proprietatea deplină și necontestată, prin actul pozitiv de posesiune „lăzuirea” – și care se aflau în pădurile ocupate de Domeniul Cameral se consideră ca terenuri camerale, la fel și coastele și pășunile vecine pădurilor camerale, dacă erau numai puțin acoperite cu ceva tufișuri.

Aceste acte, venind și cu o expropriere arbitrară, înverșunează toată populația câmpulungenă, care începe acum altă luptă aprigă contra știrbirii hotarelor și contestării proprietății sale indubitabile, care până acum nu fusese pusă niciodată în discuție.

Încep o mulțime de procese între „Cămăra” și locuitori, în tot ținutul Câmpulungului. Nenumărate jeluiri ajung la cunoștința organelor conducătoare și se orânduiesc o mulțime de comisii la fața locului. Toate cercetările nu au ca rezultat decât schimbări și modificări de hotare, mai toate în favoarea Cămării, fapt care duce la o astfel de încurcătură în delimitarea proprietăților încât nici administrația impozitelor nu mai poate stabili care este proprietatea particulară și cât trebuie să se încaseze de la proprietar. Ca atare, se adresează Judecătoriei Câmpulung, cerându-i să facă rânduială cu proprietatea locuitorilor.

În raportul întocmit de această judecătorie, în cauză³⁷ (în august 1860) se arată foarte bine starea haotică care domnea în situația proprietății. Raportul are cuvinte foarte tari la adresa funcționarilor silvici ai Domeniului Cameral și a celor care au procedat atât de

³² Ibidem.

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Arhiva Prefecturii Câmpulung, nr. 10525, Convuluțul I, citat de T. V. Ștefanelli, op. cit.

³⁶ Arhiva Administrației districtului Câmpulung nr. 1205, Convuluțul V, citat de T. V. Ștefanelli, op. cit.

³⁷ Arhiva Administrației districtului Câmpulung, raportul nr. 1255 al Judecătoriei, din 13 august 1860, Convuluțul I, citat de T. V. Ștefanelli, op. cit.

arbitrar: „este așa ca și când în părțile acestea nu ar fi existat nici lege, nici idee despre proprietate sau cel puțin despre posesiune”. Raportul nu are vreo urmare practică. Procesele continuă cu înverșunare și câmpulungenii sunt aproape sărăciți de administrația vitregă și cheltuielile procesuale care nu le dau totuși satisfacție.

În acest moment critic intră în luptă în ajutorul câmpulungenilor Eudoxiu Hurmuzache, „bătrânul de la Cernauca”. Eudoxiu Hurmuzache, ca al doilea fiu al lui Doxache Hurmuzache, era descendent dintr-o veche familie boierească, cu rădăcini adânci în pământul Moldovei, de mari proprietari, cu moșii întinse în Moldova și în partea devenită mai târziu Bucovina. Mai toți membrii acestei familii au fost cărturari însemnați: de amintit vornicul Alexandru Hurmuzache, care la 1760 a dat o culegere importantă de documente istorice.

Doxache Hurmuzache vine în Bucovina în 1804, la 22 ani, și se stabilește la Cernauca, lângă Cernăuți, moșie ce face parte din domeniul părintesc încă din 1680. El rămâne însă și mai departe în strânsă legătură cu Moldova, devenind chiar mare vornic nu mult înainte de moartea sa. Cei patru fii ai săi, Constantin, Eudoxiu, Gheorghe și Alecu, fac toți studii înalte la Viena, toți fiind cărturari, ziariști și oratori de talent.

După evenimentele din 1848, când furtunile revoluționare și înnoitoare au bătut în toată Europa, deșteptarea conștiinței românești în Bucovina – în mare măsură – se datorește fraților Hurmuzache. Ei au fost în fruntea comitetului de acțiune care cutreiera Bucovina pentru lămurirea populației asupra doleanțelor românilor și, totodată, informează lumea politică a Austriei despre drepturile populației românești. În acest sens întocmește Eudoxiu Hurmuzache o documentată scriere istorică informativă (Promemoria zur Bukoviner Landespetitiere vom Jahre 1848) în februarie 1849 și, grație legăturilor sale personale și ale celorlalți frați ai lui cu miniștri și deputați influenți din Viena, străduințele lui sunt încununată cu succes.

Prin constituția din 4 martie 1849, Bucovina este separată de nefericita apartenență la

Guvernământul Galiției și e decretată provincie autonomă și ridicată la rangul de ducat, având ca emblemă bourul.

Ca adânc cunoscător al durerilor românilor bucovineni, Eudoxiu Hurmuzache cunoaște și istoria, tradițiile și neînfricatele lupte pentru dreptul lor ale locuitorilor ținutului Câmpulungului Moldovenesc. Se pune deci în fruntea lor și îi face să alcătuiască o cuprinzătoare petiție, pentru a aduce încă o dată la cunoștința împăratului suferințele lor. Aceasta este datată la Câmpulung la 15 mai 1861 și este semnată de Miron Ciupercovici și Ilie Niculiță, ca mandatar ai comunelor Ocolului Câmpulungului Moldovenesc³⁸.

În același timp, Eudoxiu Hurmuzache tipărește la Viena „Nothe und Hilferuf der Gemeinden des Moldauisch Câmpulunger Okols”, pe care o răspândește în toate părțile și la toate persoanele marcante din viața politică a Austriei, lucrare care face adâncă impresie.

Jelania câmpulungenilor din 15 mai 1861 este înaintată în aceeași lună Cancelariei Cabinetului Împărătesc din Viena și destăinuirile și învinovătirile contra actelor arbitrare ale funcționarilor “Cămării” impresionează pe împărat, care onorează petiția cu semnătura proprie, pusă pe ordinul de a se cerceta de urgență afacerea și de a se face raportul în această chestiune.

Direcțiunea Finanțelor din Lemberg, însărcinată cu întocmirea raportului, după o muncă de cinci luni, în care timp s-au studiat actele proceselor și luptelor câmpulungene, depune raportul confidențial la 24 noiembrie 1861.

Propunerile ministerului făcute împăratului, față de raportul Direcțiunii Finanțelor, nu se cunosc, ci numai hotărârea împăratului. Această hotărâre însă nu dă satisfacție decât într-o mică măsură luptei și străduințelor de aproape 90 de ani a câmpulungenilor. Se instituia o comisiune mixtă numai pentru cercetarea proceselor speciale pendinte ale locuitorilor și ale comunelor, în

³⁸ Originalul documentului cuprinde 384 pagini format în folio, cu 41 alegate și, după toate indiciile, a fost conceput de Eudoxiu Hurmuzache (T. V. Stefanelli, op. cit.).

vederea împăcării și satisfacerii lor, cum și pentru satisfacerea servituților locuitorilor.

Chestiunea **privitoare la totalitatea pădurilor și terenurilor ocupate de „Cămară”**, pe care le pretindeau câmpulungenii în petiția lor, precum și la **cea privitoare la drepturile dominicale (vânatul, pescuitul, crîșmăritul, propinația)**, erau cu **totul eliminate din cercetările ordonate. Așadar, proprietatea forestieră uzurpată de „Cămară” rămâne definitiv recunoscută acesteia prin hotărârea împăratului.**

Comisiunea care avea să cerceteze și să împace părțile în litigiu în procesele pentru proprietatea particulară sau comunală și pentru regularea servituților pe proprietățile „Cămării” (drepturile de servitute în pădurile „Cămării” erau: dreptul de luat lemne de foc, de pășunat, de folosit drumurile, plaiurile și izvoarele, de adăpat și adăpostit vitele în păduri etc.) era compusă din :

a. reprezentanții locuitorilor și comunelor din Ocolul Câmpulung, implicați în procesele respective;

b. reprezentanții Domeniului Cameral;

c. arbitrii, trimișii Ministerului;

d. reprezentanții comisiei pentru reglementarea servituților. (Această comisiune fusese instituită prin legea nr. 130 din 5 iulie 1853, sub denumirea de Grundlastenablösungs und Regulirungslandescommission). Lucrările comisiei încep în 1864, pentru fiecare comună deosebit, și se termină după îndelungate cercetări care durează ani, cu învoieli între comune și locuitori de o parte și fondul Domeniului Cameral de altă parte.

În urma acestor învoieli, în afară de pădurile și terenurile proprietatea locuitorilor, pentru care se recunoaște deplină proprietatea și li se lasă definitivă lor stăpânire, ca răscumpărare pentru drepturile de servitute s-au mai dat din proprietatea domeniului cameral:

1. în 1865, orașului Câmpulung, suprafața păduroasă de 7149 jug. 1261 stg. = 4120 ha;
2. în 1866, comunei Vatra Dornei, suprafața păduroasă de 6435 jug. 1457 stg. = 3710 ha
3. în 1867, comunei Ciocănești, suprafața păduroasă de 3087 jug. 506 stg. = 1778 ha;
4. în 1867, comunei Valea Putnei, suprafața

	păduroasă de 528 jug. 1392 stg. = 304 ha;
5.	în 1869, comunei Poiana Stampei, suprafața păduroasă de 4217 jug. 1369 stg. = 2430 ha;
6.	în 1869, comunei Dorna Căndreni, suprafața păduroasă de 9149 jug. 1498 stg. = 5280 ha;
7.	în 1869, comunei Cărlibaba, suprafața păduroasă de 2711 jug. 1324 stg. = 1562 ha;
8.	în 1869, comunei Pojorâta, suprafața păduroasă de 4098 jug. 998 stg. = 2350 ha;
9.	în 1869, comunei Sadova, suprafața păduroasă de 4111 jug. 1508 stg. = 2374 ha;
10.	în 1869, comunei Fundu Moldovei, suprafața păduroasă de 1010 jug. 0 stg. = 582 ha;
11.	în 1871, comunei Iacobeni, suprafața păduroasă de 2000 jug. 0 stg. = 1151 ha;
Total	25 631 ha

Vedem așadar că apare, de aici înainte, pe lângă proprietatea forestieră particulară, proprietatea forestieră a comunei, aceasta întrucât drepturile de servitute ale locuitorilor, recunoscute de statul austriac în pădurile proprietatea sa, au fost răscumpărate prin cedarea unor porțiuni din proprietatea Domeniului Cameral, nu individual pentru fiecare locuitor, ci global pentru toată colectivitatea locuitorilor dintr-o comună, care devine astfel pădurea colectivității locuitorilor comunei, fie pădurea comunală, fie pădurea obștească, proprietatea comunei ca reprezentantă a drepturilor colectivității.

B. Porțiunea ținutului Câmpulungului Moldovenesc rămasă Moldovei

Pare de necrezut, dar totuși aceasta este realitatea: populația băstinașă de aici a fost mai împilată și mai nedreptățită în ceea ce privește recunoașterea proprietății sale decât populația soră, rămasă în porțiunea Moldovei anexate și trecută sub stăpânirea străină.

Dacă dincolo – după cum am văzut – zbuciumul câmpulungenilor s-a terminat cu oarecare satisfacție, prin compensarea drepturilor lor de servitute recunoscute deci pe domeniul uzurpat de „Cămară”, aici locuitorii nu au avut această satisfacție. Proprietatea lor a fost încontinuu comprimată și au trebuit, după cum vom vedea îndată, să și-o răscumpere de mai multe ori.

Am arătat că, din timpul domnilor fanarioți, s-a ivit obiceiul de a se considera ca

„locuri domnești” toate proprietățile care n-aveau acte de danie. Ca urmare a acestei pretențiuni, încă de la 1797, Constantin Ipsilante se interesează de proprietatea pădurilor locuitorilor din satele Dorna, Șarul și Păltiniș, trimițând pe boierii Ioan Racoviță Spătar și Constantin Carage Comis spre a face cercetări „cu ce chip stăpânesc locuitorii această moșie”³⁹. Cercetările aduc la cunoștința domniei că locuitorii nu au scrisori sau hrisoave domnești și că deci moșia este în dreaptă stăpânire domnească. Nu se pomeneste de nici un drept al locuitorilor ținutului și nici un cuvânt despre proprietatea lor particulară, chiar acolo unde sunt dovezi că aceasta aparține acestora.

În consecință, prin hrisovul din 6 august 1800, Constantin Ipsilante dăruiește fiului său Alexandru Ipsilante, ucigașul de mai târziu al lui Tudor Vladimirescu, întreaga moșie Dorna, Șarul și Păltiniș. Hotărnicia se face la 15 noiembrie 1800 și, la 6 ianuarie 1801, această hotărnicie se adeverește de către întregul Divan al Moldovei.

După trecerea lui Alexandru Ipsilante în Rusia, acesta lasă exploatarea moșiiilor dornene în seama proprietarului vecin, marele logofăt Constantin Balș, proprietarul moșiei Broșteni. Exploatarea moșiei întâmpină rezistența locuitorilor care, conștienți de drepturile și privilegiile lor din străbuni, refuză plata boierescului, considerându-se „slobozi” și legați numai de dajdie față de „Hazna” (vistieria).

În curând, Constantin Balș devine chiar proprietarul moșiei, prin cumpărare de la hatmanul Sandu Sturza, căruia îi fusese vândută de Alexandru Ipsilante și este întărit în această calitate de Divanul Moldovei la 13 octombrie 1809. De acum, măsurile de constrângere față de răzeși se înăspresc, Constantin Balș pretinzând locuitorilor toate îndatoririle, ca pe oricare moșie boierească. Locuitorii ajung cu plângerile până la senatorul Crasno Milașevici, care cârmuia Moldova aflată sub ocupația rusească (1806–1812) și care, după cercetarea Divanului

Moldovei (martie 1812), le dă într-o mică măsură satisfacție, precizând că răzeșii dorneni nu pot fi obligați la altceva în folosul stăpânului moșiei decât 12 zile de lucru clacă anual și vânzarea băuturilor.

Câmpulungenii nu se mulțumesc numai cu aceasta, ci fac altă plângere noului domn, înscăunat după încetarea ocupației rusești, Scarlat Alexandru Callimache. Acesta, în urma consulării Divanului, dă „Anaforaua din 1 octombrie 1813”⁴⁰ prin care dreptatea rămâne tot de partea lui Constantin Balș, motivând că acesta cu bună credință a cumpărat-o de la Hatmanul Sturza, dar se recunoaște că locuitorii acestor sate dovedesc, prin scrisorile ce le aduc, că au stăpânit moșia în cauză din vremea strămoșilor lor, așa încât li se dă dreptul răscumpărării.

În baza „dreptului” de a-și răscumpăra propria lor moșie, care li se recunoaște în această anafora, locuitorii, după mari greutăți, reușesc abia sub domnia lui Mihalache Sturza (în 1837) să convingă pe Constantin Balș și pe rudele sale să primească suma de 12 000 galbeni olandezi ca preț de răscumpărare, câte 4000 de galbeni anual, începând cu anul 1835. Această sumă este enormă dacă vom cunoaște că Constantin Balș cumpărase moșia Broșteni, mult mai mare, numai cu 85 000 lei.

Chiar la primul termen însă, locuitorii nu reușesc să găsească suma de 4000 galbeni pentru achitare fraților Balș, dar milosul domnitor Mihai Sturza (care în 1813, prin activitatea sa politică, înainte de a se sui pe scaunul domnesc, reușise să-i scape de uzurparea proprietății lor și pe răzeșii proprietari ai Ocolului Vrancei), împrumută pe dorneni cu suma de 4 000 galbeni, fără dobândă, cu obligația numai de a-i ceda dreptul de exploatare a minelor din subsolul Dornelor (mai 1835)⁴¹.

În 1836, la a doua rată ce trebuia achitată fraților Balș, câmpulungenii se văd iarăși în imposibilitatea de a găsi suma necesară, în afară că nu restituiseră nici banii împrumutați de domnitor. Ca urmare, se văd siliți, la 6 martie 1836, să încheie un contract de

³⁹ Gh. T. Kirileanu, Hotărnicia răzășilor dorneni, în revista Apostolul din 1941, Piatra Neamț.

⁴⁰ Reprodușă de Gh. T. Kirileanu, op. cit.

⁴¹ Gh. T. Kirileanu, op. cit.

posesie a moșiei lor cu cavalerul Iancu Rusu (tatăl scriitorului Alecu Russo) și Andrei Chefneux, prin care locuitorii se obligă să achite acestora câte 2250 galbeni adetiu anual, precum și alte produse de pe moșia lor, timp de 10 ani, în schimbul sumei de 12 000 de galbeni, pe care așa-numiții posesori Iancu Rusu și Andrei Chefneux au plătit-o fraților Balș, prețul răscumpărării. Abia acum li se dă locuitorilor (23 decembrie 1837) hrisov domnesc, semnat de Mihai Sturza, pentru posesiunea pașnică a acestor munți și păduri.

După doi ani de la încheierea „contractului de posesie”, în 1838, câmpulungenii se văd iarăși în situația de a achita îndatoririle grele cu care se robiseră în acest contract. Ca urmare, sunt siliți să facă o nouă învoială, la 25 octombrie 1838, prin care-și vând o parte din pădurile lor, moșia Negrișoara (compusă din Dealul Omului și Dealul lui Ciubuc, dintre Neagra Mare și Negrișoara), pentru prețul de 5000 de galbeni și, în plus, se mai obligă cu plata sumei de 6000 galbeni în patru rate, până la Sf. Dumitru 1840, prin vânzarea lemnului din pădurile ce le-au mai rămas⁴².

Pentru răscumpărarea proprietății lor, prețul răscumpărării se împarte asupra tuturor locuitorilor și, în măsura plății făcute de fiecare locuitor, li se dă câte o parte proporțională de moșie. Pentru efectuarea acestei împărțeli a terenurilor, stăpânirea însărcinează pe Andrei Chefneux, care primește împuternicire și de la locuitorii în cauză.

Ca urmare, în anii 1847 și 1848, s-a făcut pentru fiecare din cele trei sate – Dorna (Dorna Giosani), Șarul (Șarul Dornei) și Păltiniș – câte o condică, în care s-a trecut lista tuturor locuitorilor satului și cătmea proprietății ce revenea fiecăruia. Condica avea și hotărnicia satului. Aceste condici „s-au adevărit de Andrei Chefneux și întărit de Revizorul Departamentului dinăuntru și Privighetorul de Ocol cu pecetea sa”⁴³. În urma întocmirii acestora, s-a dat fiecărui locuitor câte o țidulă prin care se indica proprietatea fiecăruia. Condicile acestea s-au

pierdut în ziua mobilizării primului război mondial, 16 august 1916, când armatele austro-ungare au intrat în satele dornene, arzând și prădând totul.

După unele copii păstrate de Gh. T. Kirileanu, fostul administrator al moșiei regale Broșteni, totalul suprafeței pădurilor și munților rămase în proprietatea locuitorilor, precum și numărul răzeșilor în anul 1848, ar fi fost:

- în satul Dorna Giosani, 237 nume pentru suprafața de 8328 fălci = 11950 ha;
- în satul Șarul Dornei⁴⁴, 257 nume pentru suprafața de 11683 fălci = 16800 ha;
- în satul Păltinișul, 62 pentru suprafața de 1931 fălci = 2770 ha;

Total	31520 ha
-------	----------

Probabil că în această suprafață globală nu au fost trecute chiar toate proprietățile locuitorilor, întrucât de atunci (1848) până în prezent nu s-au mai produs modificări în suprafața totală a comunelor dornene, iar statistica actuală a teritoriilor acestora (inclusiv comuna Neagra Șarului, de dată mai recentă, înființată pe teritoriul comunei Șarul Dornei) arată o suprafață ceva mai mare.

Așadar, în rezumat, tratamentul pe care au avut a-l îndura locuitorii ținutului Câmpulungului Moldovenesc din porțiunea rămasă Moldovei a fost chiar mai vitreg decât al celorlalți câmpulungeni, care barem se puteau consola că împilările le sunt aduse de o stăpânire străină de națiunea lor, de sufletul lor.

Aici uzurparea proprietății forestiere s-a făcut total, neacordându-se nici un fel de recunoaștere a drepturilor și privilegiilor lor în proprietatea acaparată de domn și boieri, și, ca urmare, nici măcar vreun fel de compensare a unor servituți care ar fi trebuit elementar recunoscute.

Pădurile uzurpate, câmpulungenii au trebuit să și le răscumpere cu bani grei, cu sume chiar mai mari decât valorau atunci proprietățile respective și numai sentimentul adânc înrădăcinat, convingerea și conștiința

⁴² Gh. T. Kirileanu, op. cit.

⁴³ Gh. T. Kirileanu, op. cit.

⁴⁴ În prezent, pe teritoriul fostului sat Șarul sau Șarul Dornei sunt azi două comune: Șarul Dornei și Neagra Șarului.

moștenită din generație în generație că aceste pământuri sunt ale lor și trebuie să le rămână, i-au făcut să poată rezista nedreptăților și le-au dat puterea să-și poată achita prețul răscumpărării propriului lor pământ și să și-l redobândească.

Întrucât acte de danii pentru mănăstiri nu s-au produs cu pădurile uzurpate de domn în această regiune, aici nu avem proprietăți mănăstirești. De asemenea, prin răscumpărarea aproape integrală a pădurilor lor, în această porțiune a ținutului Câmpulung nu au rămas proprietăți boierești, singura proprietate forestieră de aici fiind cea privată a locuitorilor.

Evoluția proprietății mănăstirești

După cum s-a arătat, în ajunul anexării Bucovinei, în ținutul Câmpulungului Moldovenesc numai pădurile și terenurile de pe zece munți erau proprietăți mănăstirești: un munte al mănăstirii Sucevița, doi munți ai mănăstirii Moldovița, trei ai mănăstirii Voroneț și patru ai mănăstirii Solca.

Întrucât situația acestor proprietăți forestiere este strâns legată de proprietatea celorlalte mănăstiri bucovinene, este necesar să insistăm puțin asupra acestora.

În toată Bucovina, în acest timp, mai bine de jumătate din întinderea acestei provincii era în proprietatea celor 14 mănăstiri și 11 schituri⁴⁵ existente la acea dată. În plus, aceste mănăstiri stăpâneau și întinse moșii în Moldova. Nicăieri în vreo parte a țării așezămintele bisericești nu au fost atât de bogat înzestrate de evlavioșii domnitori ai Moldovei și de cuvioșii boieri. În total, numai mănăstirile stăpâneau 92 de sate în Bucovina, cu braniștele lor, 47 sate în Moldova și peste 30 de munți în ținutul Rădăuți și Câmpulung.

Încă din primul moment al anexării, posesiunile mănăstirești au atras atenția noilor

stăpânitori⁴⁶. La 11 decembrie 1781, generalul Enzenberg supuse aprobării imperiale propunerea prin care cerea “încamerarea” moșiilor mănăstirești și reducerea numărului lor. Propunerea obține aprobarea împăratului Iosif al II-lea care, prin ordonanța sa din 27 decembrie 1781, hotărî să se porceadă la “încamerarea” moșiilor și reducerea mănăstirilor, “dar numai astfel ca veniturile să se folosească pentru binele coreligionarilor din provincia în care s-au încamerat moșiile”⁴⁷.

Ca urmare, este instituită o comisie de hotărnicie care să inventarieze toate averile bisericești. Între timp, episcopul Dosoftei de la Rădăuți s-a lăsat convins de guvernatorul Enzenberg să nu mai aibă grija administrației averii Episcopiei și să cedeze Curții Imperiale moșiile Episcopiei Rădăuți, în schimbul unei dotațiuni anuale. În baza acestei înțelegeri, Curtea Imperială din Viena ia în stăpânire, la 1 martie 1783, proprietatea Episcopiei Rădăuți, în schimbul unei lefi anuale de 6000 de florini pentru episcop.

Îndată după această înțelegere, se procedează și la “încamerarea” averilor mănăstirești care, spre deosebire de cele ale episcopiei, trec în administrația statului austriac.

Baza acestui act este **Ordonanța Imperială din 19 iunie 1783**, prin care împăratul Iosif al II-lea dispune **să se reducă numărul mănăstirilor și pământurile și fondurile să treacă “sub povățuirea stăpânirii împărătești și a crăieștii mării”**, de asemenea, averea preoților care nu trăiesc în Bucovina să se confişte, **iar din întreg fondul care se va forma pe această cale să se întrețină clerul ortodox și să se creeze cel puțin o școală la Cernăuți sau la Suceava, iar restul să se întrebuințeze pentru scopuri folositoare**⁴⁸. Fondul Bisericesc Religionar din Bucovina este astfel creat.

⁴⁵ Cele 14 mănăstiri erau: Rădăuți (Episcopie), Moldovița, Humor, Putna, Voroneț, Sf. Ilie, Pătrăuți, Sucevița, Maniava, Dragomirna, Solca, Sf. Onufrie, Ilișești și Horecea; cele 11 schituri: Crisceatec, Zamostie, Ostra, Luca, Babin, Coribnița, Vijnița, Bereznița, Broscăuți, Voloca și Jadova.

⁴⁶ Chiar în timpul tratativelor cu Turcia pentru recunoașterea anexării, guvernatorul militar al bucovinei, baronul Spleny, raportează că întinsele moșii mănăstirești ar fi de mare folos pentru fiscul imperial (G. Spleny, Beschreibung der Bukoviner Districts, citat de dr. I. Nistor, Istoria Fondului Bisericesc din Bucovina).

⁴⁷ Dr. I. Nistor, op. cit.

⁴⁸ Ibidem.

Înființarea lui nu a găsit decât împotrivirea egumenilor mănăstirilor (întrucât episcopul Dosoftei acceptase), care protestează într-un memoriu pe care-l înaintează împăratului, arătând că prin desființarea mănăstirilor și secularizarea averilor lor se desconsideră însăși voința fondatorilor. Protestul lor nu este luat în seamă. Unii din ei încarcă în grabă odoarele mănăstirilor și trec cu ele în Moldova. Ceilalți ce rămân se supun hotărârii imperiale⁴⁹.

Din cele 25 mănăstiri și schituri, rămân numai trei: mănăstirea Putna, mănăstirea Sucevița și mănăstirea Dragomirna; celelalte 22 se desființază, iar averile și proprietățile tuturor trec sub administrația statului austriac.

Constituirea definitivă a Fondului Religios Bucovinean se face apoi la 29 aprilie 1786, prin Regulamentul Duhovnicesc (Geistlicher-Regierungsplan), ale cărui dispozițiuni sunt în vigoare – cu mici modificări – încă și azi. De la început, acest Regulament precizează ce se înțelege prin Fondul Religios: „Sub numirea de Fond Religios se înțelege întreaga avere ce a fost închinată pentru întreținerea religiei. Avera acestui Fond Religios se compune din bani gata și din imobile, la acestea socotindu-se și întreaga avere mobilă și imobilă a mănăstirilor și bisericilor”⁵⁰.

Fondul Bisericesc, ca moștenitor deci al mănăstirilor bucovinene înzestrate, preia și administrația moșiilor din Moldova. Întrucât aceasta se făcea cu mari greutăți, Fondul căuta să le schimbe pe acestea cu proprietățile boierilor moldoveni rămase în Bucovina sau să le vândă. Începutul schimburilor de proprietăți se face în 1784. Dar fiindcă acestea mergeau prea încet, este trimis la Iași Mihail Czernovski, secretarul baronului Vasile Balș, primul cap al Cercului Bucovinean

după alipirea provinciei Guvernământului Galiției, care tratează acolo cu o asociație de boieri moldoveni⁵¹ vânzarea moșiilor Fondului din Moldova și, după lungi tratative, se încheie contractul de vânzare la Bosancea (lângă Suceava), la 14 aprilie 1798, pentru toate proprietățile Fondului din Moldova (circa 40 sate), pentru suma de 331 000 florini, achitându-se și un avans de 132 000 florini.

În același timp, un grup de alți boieri moldoveni, în fruntea căruia se găsea Constantin Ipsilante, domnitorul Moldovei, dorea să cumpere și el moșiile Fondului; de aceea acest domnitor zădărnicește definitivarea contractului încheiat de grupul lui Mustazza. Din această pricină, contractul de vânzare obține aprobarea împăratului abia la 27 decembrie 1804, între timp prețul de vânzare majorându-se la suma de 400 000 florini, sumă care trebuia să intre în vistieria Fondului Bisericesc⁵². Guvernul austriac nu s-a atins însă numai de această sumă, ci și de alte averi ale Fondului.

*
* *

Îndată după înființare, pentru administrația Fondului fură create cinci economate, conduse fiecare de câte un director, subordonați – la început – guvernatorului militar al Bucovinei.

Vistieria Fondului, păstrată la început la Episcopia din Rădăuți, fu ridicată îndată și așezată la vistieria statului. Întreaga administrație a Fondului trecu în seama organelor oficiale ale statului austriac⁵³.

Odată cu trecerea Bucovinei în Guvernământul Galiției (noiembrie 1786) Fondul Religios a fost trecut sub administrația guvernului din Leov și încredințat organelor de administrație ale fondurilor similare din Galiția, iar averea lichidă a Fondului Religios (sumele în bani) vărsată în vistieria comună, de unde se dădeau bani pentru acoperirea tuturor nevoilor statului. Avera Fondului va servi deci, de aici înainte, unor

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ Dr. I. Nistor, op. cit.

⁵¹ In această asociație erau: frații Balș (Iordache, George și Constantin, de la care vor obține câmpulungenii dornelor răscumpărarea propriilor lor păduri), logofătul Nic. Roset, George Roset, Panaite Cazimir, vistiernicul Rîznoveanu, Iordache Ghica, negustorul grec Teodor Mustazza ș.a.

⁵² Dr. I. Nistor, op. cit.

⁵³ Ibidem.

scopuri străine de menirea pentru care fusese creat.

Protestul fruntașilor românilor (2 martie 1791) nu are vreo urmare, direcțiunea și vistieria Fondului continuând să rămână la Lemberg.

Din contra, în afară de faptul că guvernul austriac folosește veniturile Fondului Bisericesc pentru alte scopuri, se hotărăște ca și proprietățile sale să servească altor interese, și anume pentru colonizarea acestei provincii cu alte naționalități, în special cu populație germană, sub motivul că populația ce trăia pe moșiile Fondului și care era cam jumătate din populația totală de atunci a Bucovinei (72 000 suflete, din care circa 63 000 erau români) era prea mică. Ca urmare, o bună parte din proprietățile Fondului și chiar cele mai mănoase fură parcelate și împărțite coloniștilor chemați și oblăduiți aici de guvernul austriac.

Cele mai numeroase colonii înființate au fost cele formate de nemți. Aceștia, în majoritate, au fost aduși din Comitatul Scepus sau Zips⁵⁴ din Ungaria, din Banat, Boemia (provincii austriece), precum și din Baden, Württemberg, Hessa etc. Guvernul i-a tratat cu deosebită atenție, înzestrându-i cu 16-20 ha de pământ, lemn de construcție pentru casă, vite de prăsilă și muncă, unelte etc., socotind că aceștia au o importantă misiune civilizatoare în mijlocul unei populații băștinașe mai înapoiată în această „țară a urșilor” (Bären Land). Toată Bucovina a fost împânzită cu aceste colonii nemțești. În ținutul Câmpulungului Moldovenesc acestea s-au înființat chiar îndată după anexare, pe proprietățile „Cămării” și anume pentru lucrătorii „băeși”, care se pricepeau în exploatarea miniere, pentru minele exploatare de A. Manz. Astfel, apar la Iacobeni (1784), la Cârlibaba (colonia Mariensee – 1797) și la Pojorâta (colonia Luisenthal – 1804). În imediata vecinătate a ținutului Câmpulung, pe terenurile Fondului, coloniile nemțești s-au înființat la Prisaca (colonia Eisenau, la 1807), la Moldovița (colonia Freudenthal, la 1809), la Păltinoasa (1817), la Negruleasa

(colonia Schwartzthal, la 1837) și la Poiana Micului (colonia Buchenhain, în 1838), toate aceste terenuri fiind foste proprietăți ale mănăstirilor Moldovița, Humor și Voroneț.

În afară de coloniile nemțești, în toată Bucovina s-au făcut colonizări cu maghiari (la Dornești, la Măneștii Putnei – ținutul Rădăușului, pe teritoriul fost al mănăstirii Putnei), cu lipoveni (la Climăuți, Mitocul Dragomirnei, Lipoveni etc. pe teritoriul fost al mănăstirii Dragomirna), cu slovaci (la Solonețul Nou, Pleașa, Poiana Micului, pe teritoriul fost proprietatea mănăstirii Humorului) și, în fine, cu huțani care s-au răspândit aproape în tot ținutul Rădăușului și în partea nordică din regiunea actuală a județului Câmpulung. În acest mod s-a înstrăinat aproape jumătate din averea Fondului Bisericesc⁵⁵, averea națională românească, numai în ajutorul și folosința tuturor străinilor și nicidecum a populației băștinașe românești.

Dar împărțirea unei însemnate porțiuni din averea Fondului pentru colonizarea străinilor nu a fost singura procedură în acest fel a guvernului austriac. După războaiele napoleoniene, Austria fiind în mare criză financiară, apelează la fondurile bisericesti. Prin hotărârea guvernului din Lemberg din 26 septembrie 1810, se decide că „moșiile bisericesti, averile fundațiilor și ale mănăstirilor se pot vinde”, în baza căreia Administrația Fondului vându o parte din proprietățile sale. Bani încasați fură cheltuiți numai pentru nevoile statului austriac, guvernul galițian fiind obișnuit să dispună cum dorea de veniturile Fondului Religios Bucovinean, considerat ca așezământ galițian⁵⁶. (În timpul împăratului Francisc I, mitropolitul rutean din Leov face chiar propunerea împăratului ca să numească un episcop catolic pentru Bucovina, „pentru ca mijloacele Fondului să nu se cheltuiască în zadar pentru scopurile bisericii schizmatice)”⁵⁷.

Mai este de adăugat faptul că, încă de la 1792, statul austriac a arendat în condiții extrem de avantajoase întreg domeniul

⁵⁴ De aici numirea populară Țișter, care se dădea nemților din această provincie.

⁵⁵ Dr. I. Nistor, op. cit.

⁵⁶ Ibidem.

⁵⁷ Ibidem.

Rădăuți, proprietatea Fondului Bisericesc, pentru hergheliile proprietatea sa din Rădăuți.⁵⁸

Dacă administrația austriacă a făcut atâtea abuzuri cu această avere națională românească, Fondul Bisericesc, înstrăinând proprietatea, cheltuind veniturile pentru cu totul alte scopuri, chiar contrarii promovării românismului, în schimb nu a făcut nimic sau aproape nimic pentru școala și Biserica românească. Singurele cheltuieli pentru Biserica autohtonă erau lefurile episcopului și asesorilor consistoriali, lefurile stareților celor trei mănăstiri menținute și ale călugărilor respectivi (câte 25 de fiecare mănăstire)⁵⁹.

Abia la 28 decembrie 1821, ca urmare a nesfârșitelor memorii înaintate de românii care simțeau încă românește și care mai rămăseseră în Bucovina, se milostivește împăratul Francisc I și caută să curme abuzurile prin hotărârea sa de la Troppau, în care precizează că, întrucât Fondul Bisericesc Ortodox din Bucovina s-a constituit din averile episcopiești și mănăstirești ortodoxe, veniturile acestui fond nu se pot întrebuința pentru alte scopuri decât pentru întreținerea cultului ortodox și deci toate cheltuielile făcute în afara acestui scop trebuie restituite. Această hotărâre s-a dat după ce opera de colonizare a străinilor în proprietățile Fondului fusese aproape complet terminată și o mare parte din averea Fondului, înstrăinată. Bineînțeles că ultima parte a rezoluției imperiale a rămas inoperantă, întrucât teritoriile înstrăinate nu s-au putut restitui⁶⁰.

Totuși, nici după această hotărâre averea Fondului nu a fost scutită de rolul de a ușura greutățile și sarcinile statului austriac.

Astfel, ca urmare a mișcărilor revoluționare din 1848, când în adunarea constituantă a Parlamentului din Viena trebuia să se voteze împrumutarea țaranilor (31 august 1848), Fondul Bisericesc Ortodox Bucovinean, ca mare proprietar, contribuie cu suprafața de 30 500 ha la împrumutarea, suprafață care se scade din proprietatea sa⁶¹. De asemenea, după înfrângerea catastrofală din războiul din Italia, în 1859, statul austriac, în mare calamitate economică, recurge iarăși la averea Fondului, care contribuie cu suma de 2 000 000 coroane la acoperirea deficitelor bugetare ale statului⁶². Acest ajutor se repetă în 1866 (după războiul pierdut de Austria cu Prusia) cu încă 200 000 de coroane. (Drept mulțumire pentru toate acestea, la străduințele repetate ale românilor care vor să se obțină recunoașterea că averea Fondului este o avere națională religioasă ortodoxă, pentru a beneficia de ea numai românii ortodocși, statul austriac accepta numai recunoașterea ca Fond Religionar, aceasta pentru a putea beneficia de averea lui și rutenii trecuți de curând la religia noastră și toți cei ce se pretindeau ortodocși.

Dar tot răul spre bine. Statul austriac, sărăcit după războiul din 1866, dorește să profite de domeniul său, câștigat, după cum am văzut în ținutul Câmpulungului Moldovenesc prin uzurparea proprietății câmpulungenilor și, ca de obicei, se gândește iarăși la Fondul Bisericesc pentru a-l scoate din încurcătură, oferindu-i spre vânzare întreg Domeniul Cameral din acest ținut. Dat fiind că Fondul dispunea încă de mijloace suficiente, deoarece cheltuielile cu întreținerea Bisericii și puținele școli erau modeste, vânzarea se poate încheia încă în cursul

⁵⁸ Domeniul Rădăuți, proprietatea Fondului, a avut atunci (1792) suprafața totală de 170 913 ha, cuprinzând fostele proprietăți ale Episcopiei Rădăuți și cea mai mare parte din posesiunile, braniștele și munții mănăstirilor Putna, Sucevița și Solca. În cursul timpurilor, domeniul Rădăuți s-a micșorat treptat, prin împrumutările masive făcute, ajungând în ultimul timp (1912) la numai 8 500 ha (dr. I. Nistor, op. cit.).

⁵⁹ Dr. I. Nistor, op. cit.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Și după împrumutarea, locuitorii de pe proprietățile Fondului au mai păstrat unele drepturi asupra averii lui (anumite servituți), ca de

exemplu: dreptul de pășunat, de scos lemn din păduri etc. Ulterior Administrația Fondului a reușit să răscumpere aceste servituți cu suma de 500 000 coroane (Dr. I. Nistor, op. cit.).

⁶² Dr. I. Nistor, op. cit.

anului 1869 și fondul ia în stăpânire toate pădurile și terenurile Domeniului Cămării din ținutul Câmpulungului Moldovenesc pentru suma de 2 900 000 de coroane.

Este de reținut această dată, întrucât unde **până la 1869** cel mai mare proprietar de păduri în vechiul Ocol al Câmpulungului Moldovenesc era **statul austriac**, **“Cămară”**, **începând cu 1869 Fondul Bisericesc devine cel mai mare proprietar de păduri în acest ținut.**

Deși prețul de cumpărare părea enorm pentru acel timp, tranzacția a fost o consolidare și un bine pentru averea Fondului, mai ales că ulterior, în terenurile regiunii Dornei s-au găsit bogate izvoare feruginoase (burcut) și cantități mari de nămol cu foarte multe calități curative, datorită cărora Fondul a putut construi la Vatra Dornei un stabiliment balnear foarte cunoscut și apreciat.

Datorită situației financiare în care se găsea statul austriac, Fondul a putut continua consolidarea proprietății sale, cumpărând apoi și alte proprietăți ale domeniului cameral din Bucovina: moșia Jucica (în județul Cernăuți) cu 900 000 de coroane, Toporăuții cu 730 000 de coroane și Stăcea și Berlinții (județul Suceava) cu 600 000 de coroane.

La fel se întâmplă, imediat după aceasta, la 1870, cu proprietatea minieră a Domeniului Cameral din ținutul Câmpulungului Moldovenesc. Îndată după anexarea Bucovinei, concesionarea exploatării minelor de mangan, trecute în patrimoniul statului austriac și descoperite în regiunea Iacobeni-Vatra Dornei, a fost dată unui anume Anton Manz von Mariensee, care începu exploatarea în 1796, cu lucrători specialiști, băeși, aduși din Comitatul Zips și colonizați în Iacobeni. Curând, în 1797, exploatării miniere se extind în Cârlibaba, unde se descoperă zăcămintele de argint (în munții Dadu și Fluturica), de asemenea cu lucrători specialiști, cu care se întemeiază aici colonia Lusenthal, Prisaca (Colonia Eisenau) și în Fundul Moldovei, unde se găsește multă pirită.

Exploatării au continuat astfel destul de intens până în 1820, când se constată că acestea nu sunt rentabile, cheltuielile de extracție

depășind valoarea minereului. Dar totuși acestea se continuă până în 1859, ajutate fiind de statul austriac, care dorea să susțină neapărat coloniile de băeși nemți înființate prin oblăduirea lui, acești nemți fiind considerați de oficialitatea statului ca pioneri culturali (Kulturträger) în mijlocul populației băștinașe înapoiate.

În 1860, după ce exploatării miniere încetează cu totul, statul caută să le vândă pentru a se continua neapărat extracțiunile și a se da de lucru coloniștilor de aici. Nu se găsesc amatori, așa că statul scade prețul de estimare a acestora de la 3 000 000 de coroane la 1 000 000 de coroane, fără totuși a izbuti să le vândă timp de 10 ani.

În mare nevoie, întrucât statul dorește neapărat să pună în funcție aceste exploatări miniere pentru interesul coloniștilor săi, guvernul austriac se gândește ca de obicei la Fondul Religionar și-l convinge de “rentabilitatea” întreprinderii și deci de cumpărarea ei. Ca urmare, Fondul Bisericesc ia în stăpânire toate aceste stabilimente miniere la 16 decembrie 1869, împreună cu toate terenurile aferente: păduri, pășuni și terenuri arabile, în suprafață de circa 2000 ha, pentru suma de 600 000 de coroane. Fondul este însă obligat să reia exploatarea minelor pentru a da de lucru coloniștilor, așa încât trebuie să facă investiții noi de 700 000 de coroane.

Dacă aceasta este, în acel timp, o afacere oneroasă pentru averea Fondului, timpul a făcut ca, mai târziu, această tranzacție să fie totuși un act de bună gospodărie pentru Fond și, deci, pentru averea națională și o consolidare a acestei proprietăți.

Cu timpul, se încheie seria modificărilor în proprietatea forestieră a Fondului Bisericesc Bucovinean, succesorul averilor mănăstirilor și bisericilor înzestrate de domnitorii și dregătorii Moldovei, după acest timp (1870) fiind incluse numai neînsemnate schimbări de proprietate prin cumpărări, comasări etc., Fondul Bisericesc rămânând, după cum am văzut, cel mai mare proprietar forestier în ținutul Câmpulungului Moldovenesc.

Până la actualul război, Fondul Bisericesc posedă, în întreaga Bucovină, o suprafață totală de 239 000 ha, din care suprafața

păduroasă ocupa 97 %, și anume 231 958 ha. Din această suprafață păduroasă totală, mai mult de jumătate – 125 000 ha – se afla numai în județul Câmpulung și, din aceasta, **suprafața de pădure de 50 150 ha în teritoriul vechiului Ocol al Câmpulungului Moldovenesc.**

Azi, după cedarea nordului Bucovinei, Fondul a rămas cu o suprafață totală de 195 993 ha, din care pădurile ocupă suprafața de 188 635 ha, adică 97 % din teritoriul total al proprietății, celelalte date fiind ca mai sus.

*

* *

În rezumat deci, în evoluția proprietății forestiere în vechiul Ocol al Câmpulungului Moldovenesc distinge trei faze.

(a) Până în momentul anexării (1775), când proprietarul cel mai important al pădurilor ținutului era populația băștinașă – locuitorii ținutului – care dețineau circa 90 % din suprafața totală forestieră, restul fiind – după cum am văzut – proprietatea bisericească a celor patru mănăstiri, cu circa 15 000 ha de pădure și o singură proprietate “boierească”, Maria Cananău cu urmașii săi, pentru cei trei munți rămași acestora.

(b) Perioada de după anexare, până la vânzările făcute de Domeniul Statului Austriac Fondului Bisericesc (1779-1869), perioadă care ține 90 de ani și în care Domeniul Cameral (Domeniul Statului) devine cel mai mare proprietar de păduri în acest ținut, prin uzurparea pădurilor locuitorilor băștinași. Apare, în acest timp, și o nouă categorie de proprietari de păduri, pădurile comunale și pădurile obștilor, provenite din răscumpărarea globală a servituților tuturor locuitorilor unei comune în pădurile “Cămarii”. Proprietatea privată a locuitorilor originali ai ținutului suferă o comprimare mare prin uzurparea ei de către statul austriac. În fine, proprietatea forestieră bisericească a rămas constantă, cei zece munți pomeniți, numai că proprietarul nu mai este reprezentat de mănăstirile sus-amintite, ci de succesorul tuturor averilor mănăstirești bucovinene, Fondul Bisericesc Religionar, în timp ce

proprietatea “boierească” (Maria Canău) este lichidată.

(c) Perioada de la 1869 până în prezent, în care fondul devine cel mai mare proprietar de păduri din ținutul Câmpulungului Moldovenesc, prin lichidarea totală a proprietății forestiere a Domeniului Cameral al statului austriac (vânzarea din 1869), cu circa 70 % din totalul suprafeței păduroase a ținutului. Proprietatea forestieră particulară este, în această perioadă, într-o mică creștere, prin împroprietăririle care au fost făcute și, la fel, proprietatea forestieră comunală.

Administrația pădurilor în ținutul Câmpulungului Moldovenesc

A. În porțiunea anexată Bucovinei

Încă de la începutul administrației austriece, pădurile ținutului s-au bucurat de obla-duirea și atenția organelor oficiale administrative. Printre primele dispoziții și legi care se dau în provincia anexată este “Orânduiala de păduri pentru Bucovina” a împăratului Iosif al II-lea, în 1786. Aceasta dovedește că administrația a înțeles importanța pădurilor în ținutul nou primit și grija pe care trebuie să o poarte acestui patrimoniu, de altfel caracteristică civilizației și tradiției forestiere austriece. Această “Orânduială de păduri” poate fi considerată ca primul cod silvic apărut în vreo regiune locuită de români⁶³. Codul cuprinde îndrumări detaliate: cum să se exploateze arborii, cum să se prevină incendiile, cum poate fi admis pășunatul în păduri etc., fiind jumătate regulament, jumătate catehism.

Îndată după însușirea majorității domeniului păduros al ținutului de către “Cămară” (1779), sunt trimiși silvicultori și funcționari pentru administrarea acestor păduri. La 1785 se înființează la Câmpulung Moldovenesc chiar un oficiu pentru administrarea pădurilor proprietate a Domeniului Cameral.

Exploatările în acest patrimoniu forestier sunt la început reduse, aproape numai pentru trebuințele gospodărești ale locuitorilor.

⁶³ A fost publicat de Gh. T. Kirileanu în tipografia Guttenberg București, în 1908 (citată de C. Loghin, op. cit.).

Exploatări pentru valorificare nu se pot face întrucât regiunea aceasta de munte nu are încă drumuri și instalații de scoatere. Administrația “Cămării” se mărginește deocamdată ca extracțiunile care se fac de locuitori în pădurile ei să aibă încuviințarea administrației și să achite “taxa pentru întreținerea lemnului”, pe care o introduce începând cu anul 1785. Aceste exploatări se fac numai prin extracțiuni grădinarite, sub indicațiile silvicultorilor Domeniului Cameral.

Chiar la începutul administrației austriece se face hotărnicia pădurilor “Cămării” (1782) și separarea acestora de pădurile particulare ale locuitorilor.

Exploătările în stil mai mare, în această regiune, se fac abia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și numai

Din volumul exploatat, având în vedere că pădurile Fondului din ținutul nostru sunt, în marea majoritate (90 %) păduri de rășinoase, în care molidul ocupă cel mai mare procent, materialul rezultat este de peste 85 % lemn apt de construcție și cherestea și numai diferența este dată pentru alte întrebuințări mai puțin valoroase.

Începând cu anul 1875 nu s-a depășit posibilitatea normală a acestor păduri, decât numai în perioada de după ultimul război mondial (1920-1926), când din pădurile ținutului s-au scos (maxim în anul 1920) 280 000 m³. Astăzi, suprafața păduroasă a Fondului Bisericesc din fostul Ocol al Câmpulungului Moldovenesc este administrată de șase ocoale silvice ale Fondului Bisericesc Ortodox, care au următoarele suprefețe:

Nr. crt.	Ocolul silvic	Pădure		Pășune, fânațuri și alte terenuri		Suprafața totală	
		ha	ari	ha	ari	ha	ari
1.	Breaza	5 479	35	212	69	5 692	4
2.	Cârlibaba	7 227	18	277	74	7 504	92
3.	Dorna Candreni	9 563	57	661	14	10 224	71
4.	Iacobeni	8 976	65	269	52	9 246	17
5.	Pojorâta	11 106	66	325	68	11 432	34
6.	Vatra Dornei	7 797	35	300	15	8 097	50
	Total	50 150	76	2 046	92	52 197	68

după ce Fondul Bisericesc preia proprietatea forestieră în Domeniul Cameral (1896). Date statistice în privința acestor exploatări am găsit în arhiva Fondului numai începând cu anul 1875. După ultimele modificări în patrimoniul Fondului Bisericesc (1870), suprafața păduroasă a acestui proprietar, pe teritoriul vechi al Ocolului Câmpulungului Moldovenesc, este de 50 000 ha, reprezentând, deci, față de suprafața totală a teritoriului, de 175 247 ha, un procent de 28,5 %. Celelalte terenuri ale Fondului în ținutul Câmpulungului – pășuni, fânațuri, arături – ocupă încă 2100 ha.

În această suprafață păduroasă, posibilitatea normală este de 210 000 m³ lemn lucru și foc, ceea ce arată o creștere de peste 4 m³ pe an și pe ha.

Toate pădurile Fondului sunt amenajate, amenajamentele acestor păduri fiind printre cele mai vechi și printre cele mai bune, nu numai față de amenajamentele românești – silvicultura noastră fiind foarte tânără – dar chiar în comparație cu cele ale fostului regim austro-ungar.

Regimul și tratamentul prevăzut pentru aceste păduri este codrul cu tăieri rase și mai ales – mai toate revizuirile actuale tind spre acest lucru – codrul cu tăieri succesive, pentru a se folosi regenerările naturale.

Datorită îngrijirii și pazei de care s-au bucurat aceste păduri, astăzi au arboretele cele

*
* *

Pădurile comunale din această porțiune a ținutului nostru provenite, după cum am văzut, din răscumpărarea servituților ce le aveau locuitorii din pădurile Domeniului Cameral, s-au bucurat, sub vechea administrație austriacă, aproape de aceeași grijă și tratament ca și pădurile Fondului. După unirea din 1918, sub guvernarea românească, preocuparea de a se face adevărată silvicultură cu aceste păduri a trecut în urma preocupărilor politice și a intereselor de moment.

Ca urmare, la unele din aceste păduri comunale, în special la pădurea orașului Câmpulung, a orașului Vatra Dornei și a comunei Dorna Candreni, exploatarea din perioada 1922-1932 au depășit posibilitatea normală. Regenerările însă, cu unele excepțiuni, s-au făcut la timp.

După unire, toate pădurile comunale au fost administrate de un serviciu silvic, ce funcționa pe lângă Prefectura județului Câmpulung și, ulterior, de către Ocolul silvic Câmpulung. Azi, aceste păduri sunt administrate de Serviciul Silvic Câmpulung (pădurile din bazinul Moldovei) și de Ocolul silvic Vatra Dornei (pădurile din bazinul Bistriței).

Suprafața totală a celor 11 păduri comunale ce se află azi pe teritoriul fostului Ocol al Câmpulungului Moldovenesc (orașul Câmpulung Moldovenesc, comuna Cârli-baba, comuna Ciocănești, comuna Dorna Candreni, comuna Fundu Moldovei, comuna Iacobeni, comuna Poiana Stampei, comuna Pojorâta, comuna Sadova, comuna Valea Putnei și orașul Vatra Dornei) este de 16 551 ha, reprezentând deci un procent de 9,2 % din suprafața totală a teritoriului Câmpulungului. Toate aceste păduri sunt amenajate, amenajamentele prevăzând, aproape în totalitatea cazurilor, regimul codru cu modalitatea de tratament a tăierilor rase.

Arboretele acestor păduri nu sunt de aceeași calitate ca acelea ale pădurilor Fondului, întrucât și în trecut delictele se comiteau mai mult în aceste păduri decât în pădurile Fondului. Totuși, și aici materialul rezultat este 85 % apt de construcție și cherestea, dat fiind că specia predominantă

este molidul.

*
* *

În privința pădurilor obștilor, acestea au avut aceeași proveniență ca și pădurile comunale, delimitate din pădurile "Cămării" ca răscumpărare a servituților locuitorilor. În ținutul Câmpulungului Moldovenesc au fost numai două păduri obștești: în comuna Breaza, în suprafață de 1 058 ha și în comuna Pojorâta, în suprafață de 1 228 ha. Ambele aceste obști, între 1922 și 1926, prin aplicarea art. 36 din Codul Silvic, s-au divizat împărțindu-se la codevălmași, după care mare parte din loturile divizate s-au defrișat după exploatarea pădurii.

În fine, pădurile particulare din această porțiune a ținutului Câmpulung Moldovenesc ocupă suprafața totală de 16 678 ha. Cea mai mare parte din acestea nu sunt amenajate, iar exploatarea se face numai pentru satisfacerea trebuințelor gospodărești ale proprietarilor.

Rezultă deci, că în porțiunea din ținutul Câmpulungului Moldovenesc trecută odată cu anexarea Bucovinei Austriei, situația de azi a proprietății forestiere este următoarea:

Pădurile Fondului Bisericesc	50 150 ha
Pădurile comunale	16 351 ha
Pădurile obștilor	2 286 ha
Pădurile particularilor	16 678 ha
Total	85 665 ha

Față de suprafața totală a acestei porțiuni a ținutului nostru, după cum s-a arătat de 139 672 ha, rezultă că pădurile ocupă aici un procent de 61,5 % din suprafața teritoriului, față de 90 %, cât ocupau în trecut.

*
* *

B. În porțiunea rămasă Moldovei

Aici nu se poate vorbi de vreo administrație a pădurilor sau de vreun percept de silvicultură care să se fi aplicat acestor păduri.

În timp ce pentru pădurile de dincolo primul Cod Silvic este – după cum am arătat – încă din anul 1786, “Orânduiala de păduri pentru Bucovina”, pădurile de aici nu cunosc nici o legislație silvică și nici vreo restricțiune de regim silvic până în 1938. Diferența de 152 de ani de la o dată la alta este destul de elocventă și, dacă ne gândim la ceea ce simbolizează ele, se poate explica aspectul detestabil al acestor “păduri”, care nu știm încă dacă s-ar mai putea numi păduri, aceasta în comparație cu pădurile frumoase ale Fondului, chiar din imediata vecinătate a acestora.

În trecut, pădurile porțiunii rămasă Moldovei din ținutul Câmpulungului Moldovenesc au fost mult mai solicitate pentru exploatare decât în cealaltă porțiune, aceasta din cauză că erau în imediata apropiere a unui mijloc sigur și ieftin pentru transportul lemnului: Bistrița și afluenții săi din regiunea aceasta care, după cum am văzut, sunt toți plutăribili. Cei mai frumoși codri ai ținutului aici au fost și, ca atare, profitându-se de mijlocul lesnicios de transport, s-au scos materialele cele mai de preț, din cele mai vechi timpuri. Se pare că tributul în natură, lemnul, pentru puterea suverană – Turcia – în cea mai mare măsură se scotea din pădurile acestei regiuni. În orice caz, documente vechi din secolul al XVIII-lea pomenesc de exploatare în regiunea aceasta.

Exploatarea se intensifică în prima jumătate a secolului al XIX-lea când, pentru a-și putea achita prețul răscumpărării pământurilor lor față de boierii uzurpatori, locuitorii sunt siliți să-și vândă pădurile la diverși negustori străini care, pe lângă că acaparau lemnul cu prețuri derizorii, își alegeau arborii cei mai frumoși, brăcuind cele mai frumoase arborete, consecința unei absențe totale de administrație, de restricție elementară. Acest fel de exploatare au durat în tot cursul secolului al XIX-lea, fără nici un fel de opreliște.

La apariția Codului Silvic român, în 1911, aceste păduri, deși se integrau în art. 1, al. e, trebuind să fie supuse regimului silvic ca fiind situate pe vârfurile, crestele și coastele munților, nu cunosc nici o schimbare și nici o

îmbunătățire în atenția pe care statul, ca reprezentant al intereselor generale și permanente ale patrimoniului național ar fi trebuit să le dea. Regimul silvic rămâne, pentru proprietarii acestor păduri, o simplă expresie cunoscută din auzite. Până în prezent, în 34 de ani de când este în vigoare acest “regim silvic”, nu s-a întocmit măcar un singur amenajament sau regulament de exploatare pentru vreo pădure din cele peste 14 000 ha⁶⁴ din această regiune.

Locuitorii proprietari ai acestor păduri, dată fiind tradiția infiltrată în câteva generații, de libertate deplină în a dispune de proprietatea lor, pentru care strămoșii au și dus lupta îndârjită acum un secol și jumătate pentru dobândirea ei, sunt complet refractari oricărei imixtiuni, de orice natură, în exercitarea dreptului deplin de proprietate. Trăind într-un ținut unde acum numai câteva decenii pădurea era întrucâtva un impediment în chivernisirea lui, neputând să țină prea multe vite din lipsă de teren de pășune și fâneaț, ei nu au prea multă simpatie pentru acest bun național, al cărui rost nu-l pot înțelege decât în satisfacerea nevoilor lor imediate.

Ca urmare, timidele încercări ale autorității silvice a statului, care a încercat să opreasă măcar într-o mică măsură și să îngreudească exploatarea dezordonată și neculturale, nu au avut nici o valoare practică. De altfel, prezența autorității silvice s-a făcut într-adevăr prea puțin simțită. De la apariția Codului Silvic, administrația acestor păduri trebuia să se facă de Ocolul silvic al C.A.P.S.-ului cel mai apropiat – la început ocolul C.A.P.S. Râșca din județul Fălțiceni, din care făceau parte comunele dornene, ulterior Ocolul Pipirig din județul Neamț, unde s-au lipit aceste comune. Ambele ocoale, prea departe de pădurile în cauză, într-o regiune grea, cu foarte puține căi de acces și ocupate cu administrarea pădurilor statului, au fost într-adevăr împiedicate să poată avea și grija acestor păduri.

După reforma administrativă din 1926, comunele dornene Dorna, Șarul Dornei, Nea-

⁶⁴ Cifra este dată de statistica din 1922; astăzi această suprafață este redusă aproape la jumătate.

gra Șarului și Păltiniș revin la vechea lor matcă, ținutul Câmpulungului, fiind alipite județului Câmpulung, pădurile lor rămânând însă mai departe sub “administrația” ocolului din județul Neamț.

În 1930 se înființează Direcția Regimului Silvic, ocoalele C.A.P.S.-ului care au în raza lor și păduri particulare devenind ocoale mixte. Nici această inovație nu are vreo urmare pentru viața acestor păduri. Abia în 1932 pădurile comunelor dornene intră sub administrația Ocolului Silvic Câmpulung care, fiind mai aproape de ele, poate să se ocupe mai cu atenție. Deocamdată, nu se poate lua nici o măsură, decât “delictele silvice” care se dresează și care, de altfel, impresionează foarte puțin pe proprietari, întrucât aceștia continuă să-și exploateze pădurile cum și când le dictează interesul imediat.

Prima lege care se pare că va avea vreo influență în viața acestor păduri este **“Legea pentru pădurile necesare apărării naționale”** din aprilie 1935 și care **avea să fie aplicată în județul Câmpulung, și deci și pădurilor noastre, numai din 1938**, când prin Înalt Decret Regal, nr.141 din 23 iunie 1938, s-au declarat toate pădurile din județul Câmpulung ca necesare apărării naționale și deci supuse legii pădurilor pentru apărarea națională. Abia acum, datorită restricțiilor severe ale legii, proprietarii pădurilor din comunele dornene **cer, pentru prima oară, autorității silvice autorizații de exploatare.**

Pentru a se face o tranziție de la regimul de completă libertate din exploatarea acestor păduri și restricțiunile severe ale acestei legi, Ministerul de Domenii – Direcția Regimului Silvic, prin Decizia nr. 336722 din 22 decembrie 1938 autorizează, în mod excepțional pentru anul forestier 1938/1939, exloarea a 3 m³ de hectar pentru trebuințele locuitorilor, cu obligația expresă ca proprietarii respectivi să-și întocmească planurile proprietăților și amenajamentele sau regulamentele de exploatare prevăzute de Codul Silvic.

Aceeași aprobare excepțională, până la întocmirea amenajamentelor legale, se pre-

unește și pentru anul forestier 1939/1940 (prin Ordinul Ministerului Agriculturii și Domeniilor – Direcția Silvică nr. 729/939) și apoi pe anul 1940/1941 (Ordinul Ministerului Agriculturii și Domeniilor nr. 16 821 din 2 iulie 1940), la fel câte 3 m³ de hectar anual, cu dispoziții ca acest material să fie marcat de organele silvice în depozite și la rampele de pe malurile râurilor, pentru efectuarea controlului.

Deși proprietarii respectivi, în acest interval de timp, nu au luat nici unul vreo măsură pentru întocmirea amenajamentelor și, deși cei mai mulți au depășit cantitatea aprobată de tăiere – controlul organelor silvice pe teren fiind aproape imposibil, pădurile acestea fiind distanțate și răsfirate pe zeci de kilometri de pe un munte pe altul – aprobarea excepțională pentru aceeași cantitate se repetă și pentru anul 1941/1942, până la 1 ianuarie 1943, prin Decizia Ministerială Jurnal nr. 4959/942 din 18 februarie 1942. Aprobarea aceasta adaugă obligațiunea depunerii unei garanții de regenerare de 50 de lei de metru cub și constituirea unui comitet comunal compus din parohul comunei, primarul și șeful postului de jandarmi, care să controleze orice abuz al locuitorilor.

Natural că nici acum proprietarii nu au început a-și întocmi amenajamentele legale și la fel, în cele mai multe cazuri, au depășit cantitatea autorizată.

Totuși, măsura excepțională se repetă și pentru anul forestier 1942/1943, de data aceasta câte 4 m³ la hectar, după depunerea aceleiași garanții de regenerare. Aceasta, deocamdată, a fost ultima aprobare excepțională; date fiind ultimele evenimente din 1944, locuitorii nu au simțit până acum nevoia reînnoirii acestei autorizații, care probabil că se va repeta la solicitarea proprietarilor.

Exploatarea acestora, începând din 1920, au dus la înjumătățirea suprafeței păduroase în această regiune, cu atât mai grav cu cât regenerările naturale care se puteau face au fost împiedicate de pășunatul abuziv. (De regenerări artificiale în aceste păduri nici nu se discută, nu există la toți acești proprietari

vreo pepinieră silvică sau vreo preocupare identică de silvicultură.)

Statistica din 1922 arată suprafața păduroasă a pădurilor particulare în comunele dornene:

Comuna Dorna	4 500 ha
Comuna Șarul Dornei	2 700 ha
Comuna Neagra Șarului	1 200 ha
Comuna Păltiniș	5 560 ha
<hr/> Total	<hr/> 13 960 ha

Astăzi, după un recensământ al serviciului statistic de pe lângă prefectura Câmpulung, care nu este prea departe de realitate, suprafața păduroasă ar fi:

Comuna Dorna	1 822 ha
Comuna Șarul Dornei	1 916 ha
Comuna Neagra Șarului	1 404 ha
Comuna Păltiniș	1 556 ha
<hr/> Total	<hr/> 6 698 ha

O reducere, deci, a suprafeței pădurilor de aici, azi, ar fi extrem de dificilă, întrucât nu se poate ști unde începe și unde se sfârșește așa-zisa pădure. Pășunea, acoperită în parte cu molizi crăcoși, degenerați, “târși” și “buhăși”, se continuă cu “pădurea” cu consistența – în cazuri fericite – de 0,5-0,6, cu arbori de maximum 16-20 m, neelagați, lâncezi, înfurciți, strâmbi sau cu alte defecte și care nu pot da mai mult de 100-120 m³ la ha.

Aceasta, în comparație cu pădurile Fondului Bisericesc din aceeași regiune a văii Bistriței, care dau 450 m³ la ha, de care le-au despărțit însă nu numai “cordunul” hotarului politic, ci și granița a două tradiții forestiere, a două conștiințe forestiere.

La pădurile dornene și la proprietarii lor m-am gândit în timpul când, în campania militară în anul acesta, am avut ocazia să văd pădurile Slovaciei, în special cele din regiunea Trencin – Teplice – Topolczani – Piliștian, cele din munții Iavorina și Tatra Mică și pădurile Moraviei din regiunea Brünn – Slavkowitz – Hodonin – Kzjow. Dacă nu pentru alte motive, cel puțin pentru conturul regulat, pentru marginea lor trasată ca după aliniament cu teodolitul ar avea dornenii motive să invidieze aceste păduri, în

care de decenii nu s-a văzut o vită pășunând în pădure.

Urmările exploatărilor neculturale din pădurile dornelor românești au început să se vadă. Pe valea Sihăstriei (afluent al Dârmoxei, care curge în Negrișoara), degradarea terenului, în unele porțiuni, este tipică și aici regiunea amintește de ținutul Vrancei.

Dacă luăm ca aproape de realitate cifra de 6 698 ha - suprafața totală a pădurii în ținutul Câmpulungului Moldovenesc, porțiune rămasă Vechiului Regat, față de suprafața totală a acestei porțiuni din trecut – de 35 575 ha, rezultă un procent forestier pentru regiunea noastră de 18,8 %. Ținând seama că această regiune, cu cele mai frumoase păduri, a avut, numai cu un secol înainte, procentul forestier de peste 90 %, putem aprecia din aceste cifre ce a făcut administrația noastră silvică, sau mai bine lipsa și carența acestei administrații.